

Årsmelding for 2003

1 INNLEDNING	4
1.1 Melding fra styret	4
1.2 Medlemmer og varamedlemmer i Norsk språkråd 2000–2003	7
1.3 Styre, fagnemnd og sekretariat	10
1.4 Stedsnavntjenesten	11
2 NORMERING	12
2.1 Rettskrivningsvedtak fra Norsk språkråd 2003	12
2.2 Rettskrivningsvedtak fra Norsk språkråd 2004	12
2.2.1 Vedtak om ord som hittil ikke har vært normert	12
2.2.1.1 Stor eller liten forbokstav	13
2.2.2 Vedtak om tidligere normerte ord	13
2.3 Om arbeidet med bokmålsnormen	14
2.4 Om arbeidet med nynorsknormen	15
3 NAVNESAKER OG TERMINOLOGI	15
3.1 Nasjonal referansegruppe for terminologiarbeid	15
3.2 Nordterm 2003	16
3.3 Arkivmateriale fra Rådet for teknisk terminologi	17
4 SPRÅKSTYRKING	17
4.1 Språkstyrkingsplanen	17
4.2 Forskningsstimulering, tiltaksområde 1	17
4.3 Barn og unge, tiltaksområde 2	18
4.3.1 Norvengelsk-aksjonen	18
4.4 Høyskoler og universiteter, tiltaksområde 3	19
4.4.1 Registrering av undervisningsspråk	19
4.4.2 Engelsk – elitesnes nye latin eller uunnværlig redskap for fri kunnskapsutvikling?	19
4.5 Arbeids- og næringsliv, tiltaksområde 4	20
4.5.1 Oversettelse av standarder til norsk	20
4.5.2 Standard Norge – stiftelsesmøte	20
4.6 Ymse enkelttiltak, tiltaksområde 5	20
4.6.1 Ny, selektiv innkjøpsordning for essayistikk og fremragende sakprosa	20
4.6.2 Språk i fjernsyn	21
4.6.3 Diplom for godt navnevevt	21
4.6.4 Ordsma	22
4.6.5 Fellesnordisk språkpolitikk mot domenetap	22
5 NORSK SPRÅK OG IKT	22
5.1 Oppfølging av handlingsplanen for norsk språk og IKT	22
5.1.1 Norsk språkbank	22
5.1.2 Rosings språkpris	23
5.2 Norsk ordbank	24
5.3 Ny norsk tastaturstandard	24
5.4 Dataterminologi	24
5.5 Nordisk IKT-gruppe – nordisk språkteknologikonferanse	24
6 LÆREMIDDELGRANSKING	24
6.1 Godkjenning av skoleordlister	25
6.2 Tilbud om kvalitetssikring av trykte og ikke-trykte læremidler	25
6.3 Kontroll av språklig kvalitet og målformfordeling i læremidler	25

7	SPRÅKLIG LIKESTILLING	25
7.1	Lov om målbruk i offentlig teneste	25
7.1.1	Innledning.....	25
7.1.2	Analyse, prinsipper og strategi.....	26
7.1.3	Resultat 2002.....	27
7.1.4	Satsingsprosjekter og språkkonsulenttjeneste	27
7.1.5	Informasjon om målloven og om kurs i nynorsk	28
7.1.6	Universitetet i Oslo og målloven.....	28
7.1.7	Forslag i Stortinget om sidemålsopplæringen	28
8	STEDSNAVNTJENESTEN	29
8.1	Arbeidsoppgaver	29
8.2	Møter og konferanser der stedsnavntjenesten har vært representert	30
8.3	Publisering.....	30
8.4	Annet	31
8.5	Klagenemnda for stedsnavnsaker.....	31
9	FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID.....	31
9.1	Arbeidet med nyordboken.....	31
10	NORDISK OG INTERNASJONALT SAMARBEID	32
10.1	NorDokNet	32
10.2	EFNIL.....	32
10.3	Europeisk nettverk for språkbanker	32
10.4	Nordisk nettordbok (nettsted).....	32
11	RÅDGIVNING OG INFORMASJON.....	33
11.1	Rådgivning	33
11.2	Informasjon	34
11.2.1	Publikasjoner	34
11.2.2	Nettsider	34
11.2.3	Informasjonsmateriell.....	34
11.2.4	Språkspalte i <i>Norsklæreren</i>	34
11.2.5	Pressemeldinger og presseklipp	35
11.2.6	Nettkurs i nynorsk	35
11.2.7	Besøk av skoleelever, studenter og andre	35
12	HØRINGSUTTALELSER.....	35
12.1	NOU 2003: 16 <i>I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle</i>	35
12.2	Om endringer i åndsverkloven	36
12.3	Nye rammeplaner for lærerutdanningen.....	37
13	OMDANNING AV NORSK SPRÅKRÅD	38
14	ARBEID I NORDISK SPRÅKRÅD.....	40
14.1	Innledning.....	40
14.2	Omorganisering av det nordiske språksamarbeidet.....	40
14.3	Prosjekter under Nordisk språkråd	40
15	ANNEN VIRKSOMHET	41
15.1	Sigmund Skard-matiné	41
16	ADMINISTRASJON	41
16.1	Budsjett og regnskap for 2003	41
16.2	Møter i råd, styre og fagnemnd	42
16.3	Tilsetting av direktør	42
16.4	Kompetanseutvikling og personalseminar	42
16.5	Omlegging av Språkrådets nettsider	43
16.6	Møter, konferanser, seminarer og annet der Språkrådet har vært	43

representert eller har stått som (med)arrangør	43
VEDLEGG	45
1 Lov av 18. juni 1971 om Norsk språkråd	45
2 Vedtekter for Norsk språkråd	46

1 INNLEDNING

1.1 Melding fra styret

2003 har vært et alminnelig godt arbeidsår. Men det har satt et klart preg på virksomheten at den omfattende omdanningen av Språkrådet rykket nærmere gjennom Stortingets budsjettbehandling i desember 2002. Da ble de prinsipielle planene endelig godkjent, og sekretariatet og styret måtte på en mer direkte måte forholde seg til nær forestående endringer man ikke kjente de konkrete konsekvensene av, og som man heller ikke hadde full styring med. Det skapte både usikkerhet og forventning – og gav muligheter for engasjement.

For det første gjaldt det beslutningen om at de to kontorsjefstillingene, én for bokmål og én for nynorsk, som har utgjort sekretariatets todelte lederskap siden etableringen, skulle erstattes av én direktørstilling. Den midlertidige løsningen fra høsten 2002 med én daglig leder ble dermed gjort permanent, i tråd med Språkrådets tidligere anbefaling. Saken har vært anbefalt i en organisasjonsutredning som styret gjennomførte i 1998, og har vært drøftet på rådsmøtet i 1999 og senere. Direktørstillingen ble utlyst av Kultur- og kirke departementet våren 2003, og departementet tilsatte i august professor Sylfest Lomheim ved Høgskolen i Agder i stillingen. Han tiltrådte 1. januar 2004. Styret har gitt uttrykk for at det er godt fornøyd med tilsettingen og ønsker ham med dette velkommen til innsats. Samtidig vil styret takke Marit Hovdenak for godt utført arbeid og fint samarbeid i stillingen som midlertidig daglig leder i nær halvannet år. Språkrådets sekretariat har vokst en god del gjennom årene, og nye oppgaver er kommet til. Et todelt lederskap ble derfor etter hvert mindre hensiktsmessig. Styret mener nyordningen med én daglig leder vil klargjøre ansvaret, øke effektiviteten og bedre samarbeidet i sekretariatet, og det er en nødvendig endring for å kunne gjennomføre den planlagte omleggingen av Språkrådet. Styret har i den forbindelse vurdert om utviklingen av et todelt lederskap knyttet til språkform ville kunne påvirke balansen mellom bokmål og nynorsk i sekretariatets arbeid, men har konkludert med at likeverdet mellom språkformene bør kunne ivaretas fullgodt gjennom sammensetningen av de styrende organer og ved de instruksjer og arbeidsmål som arbeidet i sekretariatet får.

For det andre gjaldt det beslutningen om at departementet skal sette i gang en prosess for å omdanne Norsk språkråd til et mer utadrettet kompetanseorgan for norsk språk. Det skal etableres en helt ny institusjon istedenfor Norsk språkråd, hvor normeringsarbeidet ikke lenger skal ha en så sentral posisjon som i dag, siden planen er at normen skal bli stående uten vesentlige endringer i lengre tid. Den nye institusjonen skal være et redskap for å utarbeide og gjennomføre en samlet norsk språkpolitikk som skal ha som overordnet mål å legge til rette for at norsk språk, både bokmål og nynorsk, kan bestå som fullverdig bruksspråk på alle områder. Språkrådet har i flere sammenhenger påpekt at det er behov for en ny vektlegging av arbeidsoppgavene og en bredere samfunnskontakt, og departementets planer for omdanning av Språkrådet må ses som et resultat av de initiativene som Språkrådet har tatt de siste årene. Intensjonene med omdanningen er i hovedsak i tråd med

Språkrådets ønsker, men i utgangspunktet har Språkrådet ment at en omlegging burde basere seg på en bred utredning gjennomført av en regjeringsoppnevnt kommisjon. Departementet har derimot ønsket å gjennomføre omleggingen i et langt raskere tempo enn det som ville være mulig om man skulle gå veien om en større kommisjonsutredning. Når myndighetene dermed har villet sette fortgang i en endring av virksomheten som Språkrådets organer lenge har arbeidet for å få til, har styret ment at det er riktig å engasjere seg aktivt og positivt for å bidra i omorganiseringsprosessen. Departementet har gjennom intervjuer med de ansatte i sekretariatet og styret analysert Språkrådets virksomhet for å få et grunnlag for den videre omdanningsprosessen som skal skje i løpet av 2004. Styret i sin helhet og lederne spesielt har hittil hatt god kontakt med departementet når det gjelder planleggingen av omdanningen. Blant annet har styret og den nye direktøren hatt et drøftingsmøte med departementet om omleggingsprosessen. Og på rådsmøtet i 2003 ble arbeidsoppgavene og organisasjonsformen for det nye organet drøftet grundig. I samsvar med styrets forslag planlegger departementet å gjennomføre en bred høring om omorganiseringen før de endelige beslutninger blir tatt.

Som en konsekvens av at departementet ikke er ferdig med å vurdere omdanningen av Språkrådet og derfor ikke har kunnet beslutte hvordan den nye institusjonen skal organiseres og styres, er det sittende rådet prolongert med en funksjonstid fram til det nye organet er etablert. Det blir dessuten etablert et interimsstyre for å lede omdanningsprosessen. Interimsstyret skal oppnevnes av departementet, men Språkrådets to valgte ledere vil være sikret plass. Vedtektene blir justert i samsvar med disse endringene. Styret har hatt anledning til å drøfte disse interimsløsningene med departementet og har hatt forskjellige vurderinger av dem. Alternative løsninger har også vært lagt fram. Selv om den nye, midlertidige styringsmodellen kan virke noe uklar og endrer den direkte forbindelsen mellom styret og rådet, regner vi likevel med at det ikke vil skape problemer for det praktiske arbeidet for den relativt korte perioden det gjelder.

Språket og språksituasjonen er et grunnleggende element i et lands kultur, og det er derfor gledelig at det også understrekes i regjeringens kulturmelding, St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, hvor det er en relativt fyldig omtale av forhold som gjelder språk og språkpolitikk. Blant annet blir omleggingen av Norsk språkråd omtalt. Styret slutter seg til de fleste av regjeringens vurderinger i den forbindelse. Vi er imidlertid skuffet over at regjeringen mener at etableringen av en norsk språkbank bør utsettes på ubestemt tid, og har i brev til statsråden gitt uttrykk for det og anbefalt at det settes av midler slik at man i 2004 kan komme i gang med å bygge opp denne ressursen, som er så viktig for det videre arbeidet med norsk språkteknologi.

Arbeidet med å styrke norsk språk mot presset fra engelsk er blitt en sentral oppgave for Språkrådet. Av kapasitetsgrunner og på grunn av små økonomiske ressurser har vi måttet redusere våre ambisjoner noe i forhold til de opprinnelige planene. I 2003 har vi prioritert området forskning og høyere utdanning, hvor domenetapet for norsk ser ut til å være mest omfattende. Innenfor enkelte fag er situasjonen for norsk kritisk. For å

kunne sette i verk relevante tiltak er det nødvendig med mer kunnskap. Blant annet har vi derfor satt i gang et arbeid med å kartlegge språklig praksis ved to forskningsinstitutter for å finne ut i hvilke sammenhenger og hvorfor de bruker henholdsvis norsk og engelsk. Vi har dessuten arrangert en vellykket konferanse om engelsk språk i forskning og høyere utdanning. Den har gitt oss viktig informasjon og nyttige kontakter.

Utadrettet virksomhet og bred og effektiv kontakt med språkbrukerne er nødvendig for at Språkrådet skal fylle sin funksjon. Som et viktig bidrag i den forbindelse har Språkrådet i 2003 gjennomført et grunnleggende analyse- og struktureringsarbeid for å forbedre sine nettsider slik at de skal bli lettere å bruke, mer interessante og mer innholdsrike. Den konkrete omleggingen av nettsidene vil skje i 2004. Internett blir en mer og mer viktig kanal for å nå fram til publikum, og det er derfor nødvendig at det redaksjonelle arbeidet med nettsidene har høy prioritet. Vi regner med at det omleggingsarbeidet som nå er satt i gang, vil gi gode resultater. For øvrig har Språkrådet også i 2003 utført en omfattende rådgivningstjeneste overfor publikum; omkring 7 000 spørsmål er besvart via telefon eller e-post.

Selv om Språkrådets oppgaver har en nasjonal begrensning, er internasjonal kontakt viktig, og Språkrådet har i 2003 hatt et bredt samarbeid med språknemnder og andre språkorganisasjoner i andre land, særlig i Norden. Språkrådet har dessuten som et ledd i en turnusordning hatt ansvaret for sekretariatsfunksjonen for Nordisk språkråd i 2003, og lederen i Språkrådet har som en del av den avtalte turnusordning mellom de nordiske språknemndene vært styreleder i Nordisk språkråd i denne perioden. Nordisk språkråd blir nedlagt i 2004 som følge av en nyordning som Nordisk ministerråd gjennomfører, men samarbeidet mellom språknemndene i Norden vil fortsette gjennom andre organer.

Det er også utført viktig utviklingsarbeid på det kontoradministrative området for å effektivisere arbeidet. Blant annet er det etablert en database for sekretariatets bibliotek, og arbeid for innføring av elektronisk saksbehandling er påbegynt.

1.2 Medlemmer og varamedlemmer i Norsk språkråd 2000–2003

Oppnevnt av:	Medlemmer:	Varamedlemmer:
Norske universiteter og vitenskapelige høyskoler ved Universitets- og høyskolerådet	Professor Gulbrand Alhaug (nyno.)	Førsteamanuensis Ola Stemshaug
	Professor Jan Terje Faarlund (nyno.)	Førsteamanuensis Arnbjørg Hageberg
	Professor Helge Sandøy (nyno.)	Professor Else Mundal
	Professor Helge Dyvik (bm.)	Amanuensis Ivar Utne
	Professor Brit Mæhlum (bm.)	Professor Endre Mørck
	Professor Kjell Ivar Vannebo (bm.)	Professor Ruth Vatvedt Fjeld
	Grunnskolen ved sin lærerorganisasjon	Assisterende informasjonssjef Jan Olav Bruvik (nyno.)
Utredningsleder Marit Dahl (bm.)		Studierektor Torill Scharning Lund
Den videregående skolen, folkehøyskolen lærerhøyskolen ved sine lærerorganisasjoner		Lektor Kari Haave (nyno.)
	Høyskolektor Harald Morten Iversen (bm.)	Adjunkt Gunnar Gjevre
Landslaget for norskundervisning	Lektor Olav Veka (nyno.)	Førstelektor Synnøve Skjong
	Professor Jan Svennevig (bm.)	Høyskolektor Hildegunn Otnes

Den norske Forfatterforening	Forfatter Åsmund Forfang (nyno.)	Forfatter Eva Jensen
	Forfatter Oddmund Hagen (nyno.)	Forfatter Helga Eriksen
	Forfatter Aud Korbøl (bm.)	Forfatter Erling Pedersen
	Forfatter Hanne Ørstavik (bm.)	Forfatter Morten Øen
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	Førstelektor Norunn Askeland (nyno.)	Journalist John Stanghelle
	Forfatter Guri Hjeltnes (bm.)	Generalsekretær Trond Andreassen
Norsk oversetterforening, Statsautoriserte translørers forening og Oversetterutvalget i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	Statsautorisert translør Aud Martha Lima (nyno.)	Fjernsynstekster Anne Margrethe Standal
	Oversetter Aud Greiff (bm.)	Professor Trond Berg Eriksen
Den norske Forleggerforening	Forlagsredaktør Olav Væhle Hauge (nyno.)	Forlagsredaktør Inger Vederhus
	Direktør Ola Haugen (bm.)	Hovedkonsulent Ivar Havnevik
Norsk Presseforbund	Redaktør Asgeir Olden (nyno.)	Frilansjournalist Lars Aarønæs
	Redaktør Per Egil Hegge (bm.)	Redaktør Marit Aschehoug
Norsk rikskringkasting ved styret	Programredaktør Bjarne Grevsgard (nyno.)	Programsekretær Ragnhild S. Fjørtoft

	Programsekretær Bjørg Gaathaug (bm.)	Kanalsjef Nils Heldal
Riksmålsforbundet	Førsteamanuensis Tor Guttu (bm.) Lektor Erik Gjestvang (bm.)	Statsautorisert translatør Per A.H. Jakhelln Lektor Hilde Sejersted
Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur	Professor John Ole Askedal (bm.) Professor Arthur O. Sandved (bm.)	Førstelektor Ole Michael Selberg Teatersjef Nils Heyerdahl
Noregs Mållag	Forsker Oddrun Grønvik (nyno.) Førsteamanuensis Johan Myking (nyno.)	Lektor Turid Kleiva Førstekonsulent Tor Erik Jenstad
Det Norske Samlaget	Førsteamanuensis Jan Olav Fretland (nyno.)	Prosjektleder Kari Bjørke
Norsk Mål- dyrkingslag	Lektor Kari Lønning Aarø ¹ (nyno.)	
Landslaget for språklig samling	Professor Lars S. Vikør (nyno.) Førsteamanuensis Arne Torp (bm.)	Professor Rolf Theil Stipendiat Ellen Skolseg
Norsk Skuespiller- forbund	Skuespiller Arnhild Litleré (nyno.) Skuespiller Tina Hartvig (bm.)	Skuespiller Hallvard Lydvo Skuespiller Janne Langaas

Kari Lønning Aarø var varamedlem for Fridtjov Sørbo, som døde i 2003. Det er ikke valgt nytt varamedlem

1.3 Styre, fagnemnd og sekretariat

Styret

Medlemmer

Bokmål:

Haugen, Ola, leder
Gaathaug, Bjørg
Vannebo, Kjell Ivar

Nynorsk:

Fretland, Jan Olav, nestleder
Haave, Kari
Sandøy, Helge

Fagnemnda

Medlemmer

Nynorsk:

Sandøy, Helge, leder
Askeland, Norunn
Faarlund, Jan Terje
Veka, Olav

Bokmål:

Vannebo, Kjell Ivar, nestleder
Askedal, John Ole
Dyvik, Helge
Mæhlum, Brit

Sekretariatet

Daglig leder:

Rådgivere:

Hovdenak, Marit
Breivik, Torbjørg²
Dahlø, Ingrid Forberg
Grepstad, Jon
Hoel, Jan
Nestor, Svein
Norheim, Åsta
Simonsen, Dag Finn
Stokkeland, Jostein

Varamedlemmer

Sandved, Arthur O.
Hjeltnes, Guri
Svennevig, Jan

Grevsgard, Bjarne
Askeland, Norunn
Faarlund, Jan Terje

Varamedlemmer

Myking, Johan
Olden, Asgeir
Vikør, Lars S.
Forfang, Åsmund

Torp, Arne
Iversen, Harald Morten
Guttu, Tor
Svennevig, Jan

² Torbjørg Breivik er tilsatt i Nordisk språkråd i 50 %- stilling

Førstekonsulenter:	Baltzersen, Bente Bergsmark, Hanne Gedde-Dahl, Trine (90 %-stilling til 19.1.03, 75 %-stilling til 30.6.03, 80 %-stilling til 31.12.03) Hauge, Rikke ³ Henriksen, Brynjulf Knutzen, Pål (80 %-stilling) Runnestø, Eilov
Sekretær:	Klemsdal, Lars Erik
Ekstrahjelper:	Lynghammar, Vidar (i tiden 22.4.–6.8.03 og 12.11.–30.11.03) Rosenhart, Sabine (i tiden 22.4.–31.12.03) Tislevoll, Jan R. (i tiden 13.2.–31.12.03) Aarflot, Anne Helene (vikar 100 %-stilling til 30.9.03, 60 %-stilling til 31.12.03)
Praktikant:	Rosenhart, Sabine (i tiden 13.1.–11.4.03)

1.4 Stedsnavntjenesten

Konsulenter:

Alta:	Andreassen, Irene (finsk)
Bergen:	Johannessen, Ole-Jørgen (bm.) Nes, Oddvar (nyno.)
Oslo:	Helleland, Botolv (nyno.) Wangensteen, Boye (bm.)
Tromsø:	Mikkelsen, Eva Forsaa (bm.) Myrvang, Finn (nyno.)
Trondheim:	Ellingsve, Eli J. (bm.) Stemshaug, Ola (nyno.)

Sekretærer:

Rådgivere:	Andreassen, Irene (50 %-stilling) Larsen, Terje
Førstekonsulenter:	Evensen, Astrid Sann (50%-stilling) Jenstad, Tor Erik (50 %-stilling til 31.8.03) Oksfjellelv, Berit (50 %-stilling fra 1.9.03) Steinbru, Kjell Erik (50 %-stilling)

³ Rikke Hauge er tilsatt i Nordisk språkråd i 100 %-stilling. Lønnsmidlene blir forskuttert av Norsk språkråd

2 NORMERING

En hovedoppgave for Språkrådet har vært å gjøre tjenlige vedtak om rettskrivning og praktiske skriveregler.

2.1 Rettskrivningsvedtak fra Norsk språkråd 2003

Vedtakene fra rådsmøtene i 2000 og 2003

Den forrige rådsperioden for Norsk språkråd munnet ut i en rekke vedtak som ble oversendt Kulturdepartementet våren 2000. I brev av 5.12.00 bad departementet om fornyet gjennomgang av de aller fleste rettskrivningsvedtakene (jf. årsmeldinger fra tidligere år). I en ny rådsperiode har fagnemnda ved ulike arbeidsgrupper gått gjennom materialet og dels blitt stående ved tidligere konklusjoner, dels revidert tidligere vedtak i samsvar med spørsmål som var stilt fra departementet. Det er også utarbeidet nye forslag, blant annet ble det laget en utredning om nynorskrettskrivningen. En summarisk oversikt over arbeidet med de to målformene er framstilt i pkt. 2.3 og 2.4 nedenfor. Resultatet av dette arbeidet ble lagt fram til behandling på Språkrådets årsmøte 13.–14.2.03.

Rettskrivningsendringene for de to målformene ble behandlet og vedtatt i hver av de to seksjonene i Norsk språkråd. Det har vært en forutsetning både i behandlingen i fagnemnda og på rådsmøtet at disse vedtakene skal stå uendret i lang tid framover. Den reviderte vedtaksmassen sammen med en del tilleggsvedtak ble deretter oversendt Kultur- og kirke departementet 16.6.03. Departementet har informert om at en så omfattende rettskrivningsreform vil trenge lang behandlingstid, og det går fram av brev av 28.1.04 at en beslutning fra departementets side tidligst vil foreligge høsten 2004. Det innebærer at eventuelle endringer i gjeldende rettskrivning først vil gjennomføres med virkning fra skoleåret 2005–06.

2.2 Rettskrivningsvedtak fra Norsk språkråd 2004

Følgende vedtak ble gjort på Språkrådets årsmøte og trenger ikke departementets godkjenning:

2.2.1 Vedtak om ord som hittil ikke har vært normert

balkaner/balkanar (person fra Balkan), *balkaneren/balkanaren*,
balkanere[r]/balkanarar, *balkanerne/balkanarane*

Begrunnelse: Adjektivet *balkansk* finnes fra før, og substantivet *balkaner/balkanar* slutter seg naturlig til det.

catwalk (motemolo), *catwalken*, *catwalker/catwalkar*, *catwalkene/catwalkane*
(podium som mannekengene går på under moteoppvisninger)

Hongkong og Macao, offisielle navn:
Hongkong spesielle administrative region av Folkerepublikken Kina
Macao spesielle administrative region av Folkerepublikken Kina
Forkortingsformer dersom navnene gjentas: *Hongkong SAR* og *Macao SAR*
(Hverdagsformene skal fortsatt være Hongkong og Macao.)

Meskheta (navn på område for folkegruppe i Georgia)
*meskheter/meskheta*r, meskheteren/meskhetaren, meskheterer[r]/meskhetarar,
meskheterne/meskhetarane
meskhetisk

Begrunnelse: Skrivemåten med *kh* er i samsvar med transkripsjonssystemet av 1970 og 1995 for russisk.

rom, romen, romer/romar, romene/romane (sigøyner)

Ordet *sars* (severe acute respiratory syndrome) sykdom; bestemt form sarsen) tas inn i rettskrivningen med slik skrivemåte.

Ordet *transseksuell* tas inn i rettskrivningen med slik skrivemåte.

Begrunnelse: Med to *s*-er blir det mer gjennomsliktig at ordet er bygd opp av *trans* og *seksuell*.

2.2.1.1 Stor eller liten forbokstav

Aconitum 'tyrihjelmer' (= *Aconitum septentrionale*) (før: bm. *aconitum*, nyno. ikke normert)

Begrunnelse: *Aconitum* er ikke et allmennord, men hører hjemme i den systematiske plantenomenklaturen der slektsnavnet skal skrives med stor forbokstav. Jamfør vedtaket i årsmeldingen for 1995 (s. 41): "Latinske navn på dyr og planter skal skrives med stor forbokstav sjøl om epitetet er utelatt."

Scilla 'blåstjerne' (= *Scilla verna*) (før: bokmål *scilla*, nyno. ikke normert)

Begrunnelse: se ovenfor under *Aconitum*.

djevelen/Djevelen, fanden/Fanden, satan/Satan: Når ord for religiøse og mytologiske skapninger blir brukt som egennavn, skal de skrives med stor forbokstav (før: uklar normering). Språkbrukeren vurderer selv om ordene er brukt som egennavn eller ikke.

2.2.2 Vedtak om tidligere normerte ord

Normeringsvedtak av denne typen (deriblant norvageringsvedtakene) oversendes Kultur- og kirke departementet våren 2004 til godkjenning. Departementet har opplyst at behandlingen av disse rettskrivningsvedtakene skal sammenholdes med vedtaksmassen fra 2000–2003, jf. pkt. 2.1.

2.3 Om arbeidet med bokmålsnormen

Etter at Kulturdepartementet i brevet av 5.12.00 (jf. pkt.2.1) bad Språkrådet om en ny gjennomgang av de fleste vedtakene fra rådsmøtet i februar 2000, vurderte sekretariatet og fagnemnda vedtakene på nytt. I tillegg til drøftinger i samlet fagnemnd hadde bokmålsdelen av fagnemnda tre særmøter: 25.4.02, 3.10.02 og 10.12.02.

Departementet bad bl.a. Språkrådet se nærmere på forholdet mellom bokmålsnormen og den uoffisielle riksmålsnormalen med tanke på om noen av de mest frekvente riksmålsformene kunne tas inn i bokmålsrettskrivningen. I tilknytning til dette temaet kom det to brev (av 14.5.01 og 26.4.02) fra Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur, der Akademiet foreslo å ta inn en rekke former som ikke var tillatt i bokmålsnormen. Mange av forslagene fra Akademiet fikk støtte fra bokmålsdelen i fagnemnda, og inntaket av formene i boksmålsrettskrivningen ble stadfestet på rådsmøtet i februar 2003.

Et omfattende og omdiskutert punkt under drøftingen av forholdet mellom bokmålsnormen og riksmålsnormen var bøyningen av svake verb. Resultatet av debatten på dette punktet ble at en gikk bort fra det normeringsprinsippet som ble knesatt i St.meld. nr. 100 (1980–1981) om bokmålsrettskrivningen: ”Preteritum (fortidsform) på *-a* og *-et* skal være mest mulig jamstilt når én av disse formene på forhånd er tillatt.”

På rådsmøtet i februar 2003 ble denne formuleringen vedtatt enstemmig: ”Verb som har *-et-bøying*, vil normalt også ha bøyning med *-a*. *A*-former som åpenbart ikke har støtte i skriftspråket, skal ikke ordlisteføres.” Den praktiske anvendelsen av dette prinsippet overlot rådsmøtet til fagnemnda å ta stilling til. Fagnemnda drøftet saken på møtene 5.3.03 og 2.9.03. I referatet fra det siste møtet heter det:

”**-a** i bøyning av svake verb

Ved spørsmål utafra får sekretariatet fullmakt til å avgjere kva for verb som kan bøyast med *-a* (bokmålsvedtak, samrøystes).

Under debatten blei det presisert at alle verb som før hadde *-a*, også skal kunne ha det etter vedtaket på rådsmøtet i februar 2000.”

Etter rådsmøtet i 2000 fikk sekretariatet en rekke spørsmål og merknader til vedtakene fra møtet. Det ble en del av avgjørelsesgrunnlaget for nye og presiserende vedtak på rådsmøtet i 2003.

Etter rådsmøtet i 2003 har fagnemnda hatt tre møter, 5.3.03, 2.9.03 og 15.12.03. På disse møtene er det blitt fattet en del oppklarende og presiserende vedtak i forhold til vedtaksmassen på rådsmøtet i 2003.

2.4 Om arbeidet med nynorsknormen

Høsten 2002 sendte Språkrådet *Nynorskrettskrivinga. Utgreiing om og framlegg til revisjon av rettskrivinga i nynorsk* ut på høring. Bak denne utredningen lå et grundig forarbeid, og det kom inn 45 høringsuttalelser. I uttalelsene kom det ønsket både om en trangere norm enn det mindretallet i Språkrådets utredningsgruppe hadde gått inn for, og ønske om større formriksdom enn i det forslaget som gikk lengst. Et klart flertall avviste forslaget om å fjerne skillet mellom hoved- og sideformer, slik det er vedtatt å gjøre i bokmål.

På rådsmøtet i 2003 drøftet nynorskseksjonen styrets tilråding til vedtak. På bakgrunn av høringsuttalelsene vedtok seksjonen at rettskrivningen i nynorsk fremdeles skal være sammensatt av en hovednorm (tidligere kalt læreboknormalen), heretter kalt *hovudnormalen*, og tillatte sideformer. Seksjonen ønsket videre å gå tilbake til 2000-vedtaket og legge det til grunn for rettskrivningen i nynorsk. Det var en rekke rettskrivningsvedtak som den daværende nynorskseksjonen hadde gjort, med mindre valgfrihet innenfor hovednormalen, men med mange valgfrie side- eller klammeformer. Disse vedtakene var lagt til side til spørsmålet om side- og hovedformer var avklart. Nå gjorde 2003-møtet noen justeringer i disse vedtakene fra 2000.

Nynorskseksjonen ønsket videre å få vurdert om det var grunnlag for å utvide bruksområdet for hovednormalen når nå nynorsk ble alene om å ha en gradert normering. Et forslag om det ble sendt over til styret. Seksjonen ønsket dessuten at det blir satt i gang prosjekter med ulike undervisningsopplegg, der en prøver ut og jamfører opplæring avgrenset til hovednormalen og opplæring som tar hensyn til valgfriheten i rettskrivningen. Formålet med slike og andre forsøk er å få bedre kunnskap om hva som er gode læringsvilkår. Forsøkene kan videre danne grunnlag for diskusjon om hvilken rolle skriftnormer kan og bør spille.

3 NAVNESAKER OG TERMINOLOGI

Ett av Språkrådets arbeidsområder er å fastsette skrivemåter i norsk av utenlandske navn av ulikt slag og å utvikle norske termer, særlig med tanke på allmennspråket.

3.1 Nasjonal referansegruppe for terminologiarbeid

Det har vært ett møte i gruppen i 2003, men medlemmene har for øvrig møttes i andre sammenhenger (jf. pkt. 4.5.1) og stått i kontakt med hverandre med e-post og telefon. Organiseringen av terminologiarbeid i Norge har vært hovedtema.

Gruppen har utarbeidet en søknad til styret i Språkrådet om midler til et forprosjekt og en strategikonferanse i 2004. Forprosjektet skal gjennom kartlegging av miljøer, eksisterende ressurser og behov på terminologiområdet gi gruppen bedre

forutsetninger for å arrangere konferansen. Forprosjektrapporten vil imidlertid også ha en egenverdi.

Språkteknologifirmaet *Edda språkresurser* på Voss eier i dag det terminologiske materialet som i 2001 ble solgt av konkursboet til Rådet for teknisk terminologi (RTT). Referansegruppen har bidratt til at Språkrådet har kommet i dialog med firmaet om muligheten for at Språkrådet kan kjøpe materialet. Styret diskuterte saken på et møte i desember 2003 og sa seg da interessert i et kjøp. Flere forhold må eventuelt avklares først.

3.2 Nordterm 2003

Nordterm er et nordisk samarbeidsorgan for terminologi og fagspråk. Det arrangerer en konferanse som holdes hvert annet år, og konferansen går på omgang mellom de nordiske landene. Det landet som har lederskapet i styringsgruppen for Nordterm, arrangerer konferansen.

Hvert land har en representant i styringsgruppen. Norges nåværende representant ble i sin tid oppnevnt av Rådet for teknisk terminologi, som ble nedlagt etter konkurs i 2001 (jf. pkt. 3.1). Språkrådet bad i brev 27.2.03 til styringsgruppen om å få overta den norske plassen eller om å få observatørstatus i gruppen inntil videre dersom endring i representasjonsforholdet krevde formelt vedtak. I sitt svar 27.3.03 gav styringsgruppen Språkrådet observatørstatus inntil det nye norske språkorganet er opprettet. Da vil gruppen kunne treffe en mer vidtrekkende beslutning og endre Nordterms vedtekter i samsvar med denne. Nordisk språkråd har fast observatørplass i styringsgruppen.

Årets konferanse ble holdt i Visby på Gotland 13.–14. juni. Arrangør var det svenske terminologiorganet TNC. Konferansen, kalt ”Terminologisk smörgåsbord”, hadde rundt 80 deltakere fra de nordiske landene samt Estland, Tyskland, Frankrike og Kina. Det ble tilbudt kurs i terminologiarbeid forut for konferansen. Årets kurs handlet om ontologi og om hvordan man kan bygge ontologier som egner seg for bruk i språkteknologien.

Innleggene på konferansen spente fra orientering om terminologivirksomhet i Statsrådets språktjänst (Finland) via ”Kunskapsmångfalden – begreppsmodeller i samverkan” (Sverige) til ”Fra sprogteknologi til informationsstyring” (Danmark). Norsk språkråd presenterte språkbankrapporten med særlig vekt på terminologi, bruk av den typen ressurser i språkteknologisk sammenheng og hvilke krav det stiller til systematikk og tilrettelegging.

I tilknytning til konferansen holdes Nordtermforsamlingen, som også er navnet på organisasjonens høyeste organ. Der orienterer landene om situasjonen når det gjelder terminologiarbeidet i egne land, om tilgrensende aktiviteter og eventuelt om større, nye prosjekter av generell interesse. Nordterm har egne arbeidsgrupper på en rekke områder: terminologiforskning og -utdanning, harmonisering av terminologi, standardisering og presentasjon på Internett av Nordterms aktiviteter. Nordterm deltar

i den europeiske terminologiforeningen EAFT, der Nordterm ved TNC har vært representert i styret de siste årene.

Etter hver konferanse lages en rapport som blir gjort tilgjengelig fra arrangøren. Disse rapportene inngår i en serie Nordterm gir ut.

3.3 Arkivmateriale fra Rådet for teknisk terminologi

I 2003 har Norsk språkråd overtatt arkivet etter Rådet for teknisk terminologi. Dette materialet er nå plassert i Språkrådets lokaler.

4 SPRÅKSTYRKING

En av de viktigste oppgavene til Språkrådet er å verne om og styrke bruken av norsk språk.

4.1 Språkstyrkingsplanen

Det foreligger en plan for språkstyrkingsarbeidet for perioden 2000–2003, *Plan for styrking av norsk språk*. Arbeidet med tiltakene i planen blir ledet av en styringsgruppe med medlemmene Ingri Assum, Statskonsult, Ola Haugen, leder for styringsgruppen og representant for styret i Språkrådet, Oddrun Grønvik, rådsmedlem og Dag Finn Simonsen, prosjektansvarlig og rådgiver i sekretariatet.

Språkstyrkingsarbeidet er delt inn i fire hovedtiltaksområder, mens en del enkelttiltak er samlet under tiltaksområde 5.

Språkstyrkingsplanen forlenges ut 2004. Språkrådet skal da spesielt arbeide med tiltaksområde 4. Videre må det planlegges hvordan arbeidsområdet språkstyrking skal bli et sentralt arbeidsfelt i det nye statsorganet som skal erstatte Språkrådet.

4.2 Forskningsstimulering, tiltaksområde 1

Språkrådet skal stimulere til forskning om påvirkningen fra det angloamerikanske språkområdet på norsk.

Språkrådet har i 2002–2003 kjøpt forskningstjenester for ca. 440 000 kroner fra Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU). Omtrent halvparten av midlene er utbetalt i 2003. Dette gjelder en undersøkelse der forsker Vera Schwach ved NIFU har kartlagt språklig praksis ved to forskningsinstitutter. Hun har undersøkt i hvilke sammenhenger forskerne bruker engelsk, og i hvilke de bruker norsk, hvilke grunner de oppgir for å bruke det ene eller det andre språket, og hvilke vurderinger de gjør av sin egen språkbruk. Undersøkelsen er gjennomført i 2003, og resultatene skal gis ut i rapportform. Den har form av et pilotprosjekt, og den skal kunne gjentas også ved

andre institusjoner. Schwach presenterte noen av funnene på Språkrådets konferanse ”Engelsk – elitenes nye latin” i Trondheim i november (jf. punkt 4.4.2).

Språkrådet har i 2003 delt ut to hovedfagsstipend à 20 000 kroner til studenter som skriver hovedfagsoppgaver som kan gi oss mer kunnskap om holdninger til bruk av engelsk i ulike sammenhenger og hvordan engelske ord påvirker det norske språket på forskjellige områder. Silje Mittet ved Institutt for britiske og amerikanske studier ved Universitetet i Oslo fikk tildelt stipend for videre arbeid med en hovedoppgave om utviklingen av engelske lånord og avløserord i norsk. Torill O. Berghulnes ved Institutt for nordisk språk og litteratur ved Universitetet i Tromsø fikk tildelt stipend for å avslutte oppgaven *Flyteknisk terminologi i videregående skole. En undersøkelse av norsk fagspråk og terminologiarbeid*.

To av dem som tidligere har fått stipend, har ferdigstilt hovedoppgavene sine i høst. Ragnhild Ljosland har levert avhandlingen *Engelsk som akademisk språk i Norge. En domenetapsstudie*, og Anne Kringstad Grønvik har levert avhandlingen ”*Ja, der har vi ikke noe valg, det er jo ikke noe alternativ*”. En kasusstudie av en norsk bedrift med engelsk som konsernspråk. Begge har levert hovedoppgavene sine ved NTNU i Trondheim. Ljosland la fram noen av resultatene sine på konferansen i Trondheim, i likhet med en annen tidligere stipendmottaker, Inger-Lise Schwab.

Det foregår forskning på språkstyrkingsrelevante emner i flere fagmiljøer i Norge, uten at Språkrådet er involvert i det. Ett av disse miljøene, representert ved Stig Johansson og Anne-Line Graedler ved Universitetet i Oslo, gav i 2002 ut boka *Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*.

4.3 Barn og unge, tiltaksområde 2

Målet for dette tiltaksområdet er å styrke barn og unges bevissthet om språkvalg og kunnskap om det norske språkets sentrale rolle i det norske samfunnet.

4.3.1 Norvengelsk-aksjonen

Språkrådet er medlem i den ideelle organisasjonen !Les, som arbeider for å styrke leselysten blant barn og unge. I 2003 ble det gjennomført en språkaksjon kalt Norvengelsk-aksjonen i samarbeid med !Les, Læringscenteret og Norsk Oversetterforening. Aksjonsperioden var fra 10. mars til 1. april. Aksjonen hadde en analytisk del der elevene vurderte ulike oversettelser av to engelske tekster, og en skapende del der elevene skulle bytte ut en del engelske ord og uttrykk med norske i en nyskrevet tekst av Jon Bing. Aksjonen henvendte seg til elever i ungdomsskolen.

Målet var at 15 000 elever skulle melde seg på, men det samlede tallet kom til slutt over 27 000. Det ble meldt på flest skoler fra Hordaland, Møre og Romsdal, Akershus og Rogaland. Aksjonen fikk god publisitet. Blant annet ble det sendt et lengre innslag i Dagsrevyen med reportasje fra St. Sunniva skole i Oslo i forbindelse med oppstarten 10. mars.

4.4 Høyskoler og universiteter, tiltaksområde 3

Universitets- og høyskolesektoren har vært det prioriterte området for språkstyrking i 2003. Arbeidet har vært drevet etter en egen plan, som bygger på to større strateginotater skrevet i sekretariatet i 2002. I notatene pekes fagsamfunnene i universitetssektoren (forskere, undervisere o.l.) ut som viktige grupper, som man bare delvis kjenner den språklige praksisen til.

4.4.1 Registrering av undervisningsspråk

Språkrådet bad i brev 22.4.03 Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) ta initiativ til en systematisk registrering av undervisningsspråk i høyere utdanning. Som begrunnelse for dette pekte Språkrådet på at det mangler holdbare data om utviklingen her, samtidig som mye tyder på at globaliseringen og en ny universitetspolitikk fører til mer uoversiktlige og uforutsigbare forhold. Språkrådet skrev også at det bør være enighet om behovet for å følge med i alle sider ved utviklingen på vitenskapelig basis, og foreslo at "Database for statistikk om høgre utdanning", som departementet har opprettet, tas i bruk til en slik registrering.

I brev 15.8.03 svarte UFD at departementet ikke ville kreve at institusjonene skulle foreta en systematisk tilbakerapportering om undervisningsspråk. Begrunnelsen var at dette vil være svært arbeidskrevende og innebære mye byråkrati, fordi undervisningstilbudene er så forskjellige i omfang og karakter.

4.4.2 Engelsk – elitesnes nye latin eller uunnværlig redskap for fri kunnskapsutvikling?

Den 27.–28. november 2003 arrangerte Språkrådet i samarbeid med Globaliseringsprogrammet ved Det historisk-filosofiske fakultet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) en konferanse i Trondheim med tittelen i overskriften. Kultur- og kirke departementet bevilget en ekstrasum på kr 100 000 til konferansen etter særlig søknad.

Temaer som ble drøftet på konferansen, var særlig konsekvenser av den pågående internasjonaliseringsprosessen i undervisning og forskning i universitets- og høyskolesektoren, og hvilke konsekvenser den vil få for norskens stilling i academia.

Det ble presentert generelle historiske og samfunnsfaglige perspektiver på utviklingen, og forskere og undervisere la fram erfaringer med undervisning på engelsk, språkvalg i ulike akademiske sammenhenger og publisering på norsk og engelsk. Ragnhild Ljosland og Inger-Lise Schwab (jf. pkt. 4.2) presenterte resultater fra holdningsundersøkelsene sine i to forskjellige fagsamfunn, henholdsvis doktorgradsstudenter ved NTNU og masterstudenter ved BI. Språkrådet skal gi ut en rapport med innleggene fra konferansen.

4.5 Arbeids- og næringsliv, tiltaksområde 4

Tiltaksområde 4 har ikke vært prioritert i 2003 på grunn av manglende personalressurser. Dette området skal prioriteres i 2004.

4.5.1 Oversettelse av standarder til norsk

Sammen med Norges Standardiseringsforbund (NSF) arrangerte Språkrådet 30.10.02 konferansen *Norsk standard på engelsk?* Formålet med konferansen var å kaste lys over den beklagelige situasjonen at stadig færre norske standarder blir oversatt til norsk, men foreligger på engelsk.

For å følge opp saken bad NSF og Språkrådet i et brev 4.3.03 om et møte med Nærings- og handelsdepartementet (NHD), som har det overordnede ansvaret for standardisering i Norge. På bakgrunn av brevet kalte NHD inn til et møte 19. mai, der en rekke berørte fagdepartementer, fagetater, NSF og Norsk språkråd var invitert. Det kom ingen konkrete tiltak eller løfter om bedring av situasjonen ut av møtet, men referat fra møtet ble sendt til alle aktuelle departementer.

4.5.2 Standard Norge – stiftelsesmøte

Det ble 24.6.03 holdt stiftelsesmøte i Oslo for den nye organisasjonen Standard Norge, som etter omorganisering av standardiseringsorganene i Norge fra 1.11.03 tok opp i seg og erstattet Norges standardiseringsforbund (NSF), Norsk Allmennstandardisering (NAS), Norges Byggstandardiseringsråd (NBR) og Norsk Teknologisenter (NTS). Det var om lag 150 stiftere fra offentlig og privat sektor på møtet. Språkrådet er en av stifterne.

4.6 Ymse enkelttiltak, tiltaksområde 5

Språkrådet har i mange år arbeidet for å styrke bruken av norsk språk gjennom ulike enkelttiltak. En del av tiltakene under er derfor eldre enn *Plan for styrking av norsk språk*.

4.6.1 Ny, selektiv innkjøpsordning for essayistikk og fremragende sakprosa

Som vedlegg til brev datert 4.3.03 sendte Språkrådet notatet "Ny, selektiv innkjøpsordning for essayistikk og verdifull sakprosa" til Kultur- og kirke departementet. I notatet støtter Språkrådet et forslag fra Norsk kulturråd om å opprette slik ordning, med innkjøp av inntil 50 nye titler i året og med en kostnadsramme på ca. åtte millioner kroner. Dette forslaget er en gammel tanke, og saken har vært utredet flere ganger, blant annet i Kulturrådet. Det støttes blant annet av Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening.

I notatet begrunner Språkrådet sitt standpunkt ved å vise til språkstyrkingsbehov. Rådet mener at en slik innkjøpsordning kan bidra til å styrke og videreutvikle norsk

som bruksspråk i viktige sakprosjangrer, både bokmål og nynorsk, og antyder at den både kan få generell betydning og ha følger for forskning og forskningsformidling. Siden det i dag er klare tendenser til at norsk svekkes i det som kan kalles ”den akademiske praksis”, vil den foreslåtte ordningen være et positivt tiltak for å forebygge domenetap innenfor disse sektorene. Språkrådet uttrykker her bekymring særlig for situasjonen for sakprosa innenfor samfunnsvitenskap og humaniora.

I St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014* (kulturmeldingen) signaliserer Kultur- og kirke departementet at det tar sikte på å innføre en slik innkjøpsordning for essayistikk og sakprosa.

4.6.2 Språk i fjernsyn

Språkrådet har gjort en kartlegging av språkfordelingen i de viktigste norske fjernsynskanaler. Kartleggingen er omtrentlig, og tallene er fra litt ulike tidsrom i 2001 og 2002 og kan derfor bare gi en pekepinn.

Kartleggingen viste at TV 3 hadde den laveste norskandelen på mellom 5 og 10 %. TV 2 hadde den høyeste oppgitte norskandelen på 56 %. På TVNorge var andelen norskspråklige programmer ca. 16 %, men da var ikke programmet Mess-TV, et SMS-basert norskspråklig prateprogram som går om formiddagen og natten, regnet med. NRK kunne på kartleggingstidspunktet ikke oppgi tall for norskspråklige program, men de kunne opplyse at andelen engelskspråklige programmer var ca. 25 %. Ut fra det er det vel rimelig å slutte at deres norskandel ligger noe over den TV 2 har.

TV 2 er den eneste tv-kanalen som er bundet til å sende en viss andel norskspråklige programmer, konsesjonen sier at andelen skal være minst 50 %. NRK har bare regler for fordelingen mellom nynorsk og bokmål.

4.6.3 Diplom for godt navnevelt

I 2003 delte Språkrådet ut 14 diplomer for godt navnevelt på Sørlandet.

Diplomvinnerne innen ulike områder var:

Internettjenester, reklame, kommunikasjon: *Sørvis Kommunikasjon* i Risør, *Nettkroken* i Bygland, *Første Rekke* i Arendal, *Alt i Orden* i Kristiansand

Restauranter og kafeer: *Bakgården* i Kristiansand, *Sjøboden* i Mandal, *Kaffebørsen* i Flekkefjord, *Stoppstedet* i Flekkefjord

Verksteder: *På To Hjul* i Arendal, *Stopp hos meg* i Risør

Butikk: *Kjæledeggen* i Fevik

Diverse: Transportbyrået *Råtass* i Mandal, *Komperiet* i Farsund og *Mi To* frisør i Arendal

Språkrådet markerte diplomutdelingene med en tilstelning. Pressen var til stede på arrangementet, og det ble vist stor interesse for arrangementet både i forkant og etterkant.

4.6.4 Ordsmia

Ordsmia er et e-postforum for diskusjon av avløserord. Målet med forumet er å skape interesse for avløserord og å tilby språkbrukerne gode norske alternativ til en del av de engelske ordene som kommer inn i det norske språket. Redaksjonen legger ut en del av ordene som blir drøftet i e-postforumet, på nettordlista *På godt norsk*.

E-postforumet Ordsmia hadde om lag 240 deltakere i slutten av 2003 mot om lag 200 i begynnelsen av året. Det har vært ca. 4400 innlegg siden tiltaket startet opp i mars 2000, av disse drøye 1250 innlegg i 2003. Alle som vil, kan melde seg inn i e-postforumet.

Det har vært ganske stor aktivitet i Ordsmia i 2003, men oppfølgingen og bearbeidningen av materialet har ligget nede på grunn av sykdom og stor arbeidsbelastning i sekretariatet. *På godt norsk* er derfor ikke oppdatert.

4.6.5 Fellesnordisk språkpolitikk mot domenetap

Av Nordisk råd på Stortinget ble Språkrådet spurt om å gi kommentar til og eventuelt støtte et medlemsforslag i Nordisk råd. Forslaget gikk ut på å etablere en fellesnordisk språkpolitikk som skal forebygge at språk i Norden må avgi bruksområder til engelsk. I svarbrevet 21.8.03 støttet Språkrådet tiltaket, både fordi en slik språkpolitikk vil kunne supplere nasjonale tiltak, og fordi den vil ivareta et nordisk perspektiv i en tid da det tradisjonelle språkfellesskapet i Norden settes under sterkt press. Ett tiltak Språkrådet støtter, er kravet om at doktorgradsavhandlinger og vitenskapelige artikler unntatt språkprøver i fremmedspråk skal være skrevet på et nordisk språk eller ha et sammendrag på et nordisk språk. I den forbindelse peker imidlertid uttalelsen på at uttrykket "nordiske språk" er flertydig, og at hva man legger i det, vil ha stor betydning for hvilke praktiske konsekvenser de foreslåtte tiltakene kan få. Språkrådet støtter for øvrig forslagsstillerne i vektleggingen av at fagkretser fortsatt skal utvikle sitt fagspråk også på et nordisk språk. I uttalelsen nevnes videre at en felles nordisk politikk når det gjelder språk og informasjons- og kommunikasjonsteknologi, kunne spille en stor rolle.

5 NORSK SPRÅK OG IKT

Språkrådet skal fremme tiltak for å ta vare på norsk språk – bokmål og nynorsk – i informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

5.1 Oppfølging av handlingsplanen for norsk språk og IKT

5.1.1 Norsk språkbank

Rapporten "Samling og tilgjengeleggjering av norske språkteknologiressursar" ble levert i oktober 2002. Rapporten er en oppfølging av handlingsplanen for norsk språk

og IKT, og den er i realiteten en prosjektplan for etablering av en norsk språkbank. Den har vært presentert på flere utenlandske konferanser og møter og har vekket interesse.

Det var forventet at arbeidet med å etablere språkbanken kunne ha startet i 2003, men i statsbudsjettet for 2004 ble det ikke foreslått midler til det. I St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014* er språkteknologi og språkbank omtalt i kapittel 12.9: ”På noko sikt er det eit mål å få bygd opp ein norsk språkbank, dvs. ei samling av norske språkressursar i form av store mengder tekst og tale som er elektronisk lagra og tilrettelagde for ulike typar bruk og gjenbruk, særleg tenkt nytta til utvikling av språkteknologiske produkt på norsk.” Lenger ute i samme kapittel står det vidare: ”Språkteknologifeltet kan vera ein av dei fremste arenaene der kampen om norsk språk og kultur vil utspela seg i tida framover.” Forskningsrådets språkteknologiprogram (KUNSTI) blir omtalt samme sted, og der framgår det at forutsetningen for denne forskningen er en etablert språkbank. Men i samsvar med budsjettet for 2004 lover ikke kulturmeldingen noen etablering med det første:

”Spørsmålet om ein språkbank må sjåast i samanheng med den språkteknologiske utviklinga meir allment. Internasjonalt er det framleis mykje som er usikkert både når det gjeld teknologiutviklinga på feltet, og det som har å gjera med forretningsmodellar for bruk og formidling av språkteknologiske ressursar.

På kort sikt er det difor ikkje aktuelt å setja av statlege midlar til å utvikla ein norsk språkbank. Men regjeringa vil følgja utviklinga nøye i åra som kjem. I dette inngår også aktiv deltaking i dei satsingane på språkteknologi som skjer innanfor EU. Likeins vil KUNSTI-programmet halda fram.”

I brev 31.10.03 til kultur- og kirkeministeren beklaget Språkrådet at arbeidet med å realisere en norsk språkbank var utsatt, og at en eventuell etablering var omtalt i lite forpliktende vendinger i kulturmeldingen. I brev 11.11.03 til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen på Stortinget sier rektorene ved de fire norske universitetene seg lei for at satsingen på en språkbank er stilt i bero. Saken er aktualisert ved at Nordisk språkteknologi AS på Voss har gått konkurs, og på det nåværende tidspunkt er det uklart om man makter å etablere ny virksomhet på grunnlag av de språkressursene som finnes der.

5.1.2 Rosings språkpris

Et av tiltakene som ble foreslått i handlingsplanen for norsk språk og IKT, var å opprette en pris for godt norsk språk på IKT-området. Prisen ble opprettet i 2002 i samarbeid med Den Norske Dataforening som en av Rosing-prisene de deler ut sammen med Rosingakademiet. I år ble markeringen av Dataforeningens 50 år slått sammen med utdelingen av Rosing-prisene. Rosings språkpris for 2003 gikk til talegjekjenneren SpeechMagic fra Max Manus, og norsk språkteknologi ble dermed trukket frem i offentligheten og fikk en berettiget oppmerksomhet og anerkjennelse. Talegjekjenneren er basert på norsk talespråk, inkludert norsk med utenlandsk aksent.

Den brukes daglig i sykehusmiljø med høyt tempo og store krav til nøyaktighet og er et godt eksempel på at språkteknologi brukes for å løse oppgaver i arbeidslivet. Alle de tre finalistene til årets språkpris viste at norsk er et fullgodt bruksspråk innenfor IKT. De viste også at på noen områder er det helt nødvendig å bruke norsk.

5.2 Norsk ordbank

Språkrådet har en representant i styret for Norsk ordbank ved Universitetet i Oslo. Ordbanken omfatter en samling digitale leksikalske ressurser ved Det historisk-filosofiske fakultet. Det har vært ett møte i 2003. Styret har utarbeidet en standardkontrakt for salg av bruksrett til (deler av) materialet til interesserte firmaer, ikke minst språkteknologifirmaer. Det er nå inngått avtale med fire firmaer. Inntektene skal gå til vedlikehold og videreutvikling av materialet.

5.3 Ny norsk tastaturstandard

Norsk teknologisenter (NTS) (jf. pkt. 4.5.2) ved Nasjonalt sekretariat for IT-standardisering inviterte høsten 2003 Språkrådet til å delta i arbeidet med å utarbeide en ny og utvidet norsk tastaturstandard. Det har vært ett møte.

5.4 Dataterminologi

Det er samlet inn en god del datatermer og dataord i løpet av 2003, også fra diskusjoner i Språkrådets elektroniske debattforum Ordsma (jf. pkt. 4.6.4). Det har imidlertid ikke vært tilstrekkelige ressurser til å bearbeide samlingen og publisere den som en utvidet dataordliste på Språkrådets nettsider.

Læringscenteret har i gang et prosjekt med å lage en IKT-ordbok for skoleverket. Ordboka er tilgjengelig på www.skolenett.no, og den utvides løpende. Norsk språkråd deltar både i skriving av nye definisjoner/forklaringer og i arbeidet med å oversette ordartiklene til nynorsk. I 2003 ble det skrevet og publisert ca. 35 nye ordartikler.

5.5 Nordisk IKT-gruppe – nordisk språkteknologikonferanse

Språkrådet er representert i en IKT-gruppe under Nordisk språkråd. Gruppen arrangerte 17.–19.10.03 en språkteknologikonferanse på Schæffergården utenfor København. Konferansen gav en generell innføring i hva språkteknologi er, hvor langt teknologien er kommet, og hva den kan brukes til. Det var ca. 30 deltakere på konferansen som var forbeholdt ansatte i de nordiske språknemndene.

6 LÆREMIDDELGRANSKING

Et av hovedmålene for Norsk språkråds virksomhet er at Språkrådet skal medvirke til å forbedre og sikre kvaliteten på språk og språkføring i lærebøker og læremidler.

6.1 Godkjenning av skoleordlister

Språkrådet har hatt disse skoleordlistene til godkjenning:

Kulbrandstad, Veka og Øygarden: *Ordrett. Ordliste for mellomtrinnet*. Nynorsk (Fagbokforlaget)

Kulbrandstad, Veka og Øygarden: *Ordrett. Ordliste for mellomtrinnet*. Bokmål (Fagbokforlaget)

6.2 Tilbud om kvalitetssikring av trykte og ikke-trykte læremidler

Etter at godkjenningsordningen for lærebøker falt bort i 2000, gikk styret inn for at Språkrådet skulle tilby skolebokforlagene språklig kvalitetssikring av læremidler. Det har ikke vært stor interesse for dette tilbudet, og ingen forlag har benyttet seg av det i 2003.

6.3 Kontroll av språklig kvalitet og målformfordeling i læremidler

Uavhengig av den kvalitetssikringen som er nevnt i pkt. 6.2, ønsket styret å gjennomføre stikkprøvekontroll av utgitte lærebøker som ikke har vært gransket av Språkrådet. Her var det særlig tenkt på å vurdere kvaliteten av norskbøker. Det har dessuten vært ønskelig å få vurdert fordelingen av tekstinnslag (dikt, sanger, litterære tekster, sakprosa osv.) på bokmål og nynorsk. Av erfaring vet vi at det var svært mange bokmålsinnslag i lærebøkene på nynorsk. Det skal utarbeides rutiner for å få gjort denne kontrollen, men på grunn av kapasitetsmangel har arbeidet ennå ikke kommet i gang.

7 SPRÅKLIG LIKESTILLING

Norsk språkråd skal føre tilsyn med gjennomføringen av reglene i målloven når det gjelder statsorgan under departementsnivå, og skal medvirke til å sikre språklig likestilling i grunnskolen og den videregående opplæringen.

7.1 Lov om målbruk i offentlig teneste

7.1.1 Innledning

Lov om målbruk i offentlig teneste regulerer bruken av bokmål og nynorsk i staten. Fra 1994 har Norsk språkråd hatt i oppgave å veilede og føre tilsyn med gjennomføringen av målloven når det gjelder statsorganer under departementsnivå. Arbeidet viste tidlig at det skjer omfattende brudd på loven.

7.1.2 Analyse, prinsipper og strategi

Arbeidet har fra 1994 fokusert på vekslingsregelen i målloven § 8 første ledd første og andre punktum, jamfør forskriftene § 6, som krever at statsorganer med hele landet som tjenestekrets i ”rundskriv, kunngjeringar, informasjonstilfang o.l.” skal veksle mellom målformene slik at ingen av dem er representert med mindre enn 25 prosent. Videre har arbeidet vært konsentrert om skjemaregelen i § 8 fjerde ledd, som krever at skjema skal foreligge og være tilgjengelige i begge målformer. Det blir hvert år innhentet statistikk når det gjelder oppfyllingen av kravene i målloven § 8.

I analysen som ligger til grunn for mållovsarbeidet, har Språkrådet påpekt at blant annet følgende vilkår må oppfylles for at målloven skal etterleves: (1) statsorganene må etablere enkle og konkrete rutiner for oppfølging av loven, (2) nynorskkompetansen i statsorganene må bedres, (3) tiltakene må forankres i ledelsen i statsorganene. En har særlig lagt vekt på etablering av rutiner for veksling mellom bokmål og nynorsk i statsorganene.

I St.meld. nr. 9 (2001–2002), som ble behandlet i Stortinget våren 2002, har departementet skissert dette prinsipielle grunnlaget for det videre mållovsarbeidet:

”(1) Mållova er eit avgjerande verkemiddel for å realisera det overordna språkpolitiske målet om å styrkja norsk språk som levande bruksspråk i alle delar av samfunnslivet [...]

(2) Det er fyrst og fremst positive verkemiddel og stimuleringstiltak som må takast i bruk for å fremja ein offentleg målbruk i samsvar med lova. [...]

(3) Det er ei grunnleggjande røynsle at tilsynsarbeidet nyttar, og at det er ein klar samanheng mellom dei ressursane som blir sette inn i arbeidet, og dei resultatane ein kan visa til. [...]

(4) Det er eit klart behov for å ansvarleggjera kvart enkelt statsorgan og særleg dei enkelte fagdepartementa. [...]

(5) Departementet vurderer det slik at det ikkje er grunnlag for å redusera kontrollaspektet, men føreset at ein auke i tilsynsaktiviteten må skje i form av meir hjelp og rettleiing og andre positive aktivitetar, dvs. at ein tek i bruk eit breiare spekter av verkemiddel enn det ein har kunna gjera dei seinare åra. [...]

(6) For statstilknytte institusjonar og verksemder utanfor statsforvaltninga kan det vera aktuelt å vurdere eit enklare og mindre omfattande regelsett enn summen av reglane i gjeldande lov og forskrift. [...] Departementet ser derimot ikkje behov for større substansielle endringar når det gjeld regulering av målbruken innanfor statsforvaltninga.” [...]

(7) Departementet set det som ein avgjerande føresetnad for å kunna handheva dei andre målbruksreglane innanfor statsforvaltninga at det framleis skal vera ei plikt etter lova at den enkelte tilsette skal bruka både bokmål og nynorsk. Det fundamentet dette lovkravet i praksis bygger på, er den obligatoriske sidemålsundervisninga i skolen.”

Når det gjelder punkt 6, ble virkeområdet for målloven tatt opp i St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*.

7.1.3 Resultat 2002

149 av 190 sentrale statsorganer leverte rapport for 2002. 33 statsorganer hadde 25 prosent nynorsk eller mer i tilfang på 1–10 sider. Når det gjelder tilfang på over 10 sider, var det 31 statsorganer som hadde 25 prosent nynorsk eller mer. Gjennomsnittlig prosent nynorsk var 22 i tilfang på 1–10 sider og 16 i tilfang på over 10 sider.

I 2001 var de tilsvarende tallene: 155 av 209 sentrale statsorganer leverte rapport. 42 statsorganer hadde 25 prosent nynorsk eller mer i tilfang på 1–10 sider. Når det gjelder tilfang på over 10 sider, var det 32 statsorganer som hadde 25 prosent nynorsk eller mer. Gjennomsnittlig prosent nynorsk var 8 i tilfang på 1–10 sider og 14 i tilfang på over 10 sider.

Til sammenligning skal det nevnes at i 1994 hadde 5 av 101 statsorganer 25 prosent nynorsk eller mer i kategorien ”mindre tekster”, 6 statsorganer hadde 25 prosent nynorsk eller mer i kategorien ”større tekster”. I 1994 hadde statsorganene gjennomsnittlig 10 prosent nynorsk i kategorien ”mindre tekster” og 7 prosent nynorsk i kategorien ”større tekster”.

7.1.4 Satsingsprosjekter og språkkonsulenttjeneste

Departementet varslet i St.meld. nr. 9 (2001–2002) at det sammen med Norsk språkråd vil sette i gang et satsingsprosjekt over tre år. Siktemålet er at det store flertallet av statsorganene ved slutten av prosjektet skal oppfylle målbruksreglene fullt ut. Sentralt i prosjektet skal være lederengasjement, nynorskopplæring og etablering av faste rutiner som sikrer at målbruksreglene blir fulgt. Tiltaket bygger på et forslag fra Norsk språkråd.

Departementet varslet også i St.meld. nr. 9 (2001–2002) at det vil etablere en statlig språkkonsulenttjeneste administrativt knyttet til Norsk språkråd og foreløpig kostnadsberegnet til om lag 3 mill. kroner. Den nye språkkonsulentfunksjonen skal være et viktig element i det treårige satsingsprosjektet. Sentrale tiltak vil være hjelp til oversetting, skriving eller språkvask i forbindelse med utforming av større tekster. Opplæringselementet er tenkt knyttet til konkret arbeid med utforming av tekster.

På et møte i departementet 17.4.02 ble det videre opplegg for en slik språkkonsulenttjeneste drøftet, og i brev til Norsk språkråd 21.5.02 bad departementet Språkrådet gå i gang med å planlegge mer konkret hvordan tjenesten burde innrettes.

Departementet bad også Språkrådet forberede et nærmere opplegg for det treårige satsingsprosjektet. Det har ikke vært kapasitet til å arbeide med dette i 2003, men oppgaven skal følges opp i 2004.

7.1.5 Informasjon om målloven og om kurs i nynorsk

Norsk Språkinstitutt gir hvert semester kurs i administrativ nynorsk. Norsk språkråd hjelper til med å spre informasjon om kursene. Språkrådet sprer også informasjon om kurstilbudene til Samspråk Ola Breivega og Landssamanslutninga av nynorskkommunar.

Norsk språkråd sprer ellers systematisk informasjon om målloven i bladet *Statsspråk*.

7.1.6 Universitetet i Oslo og målloven

Universitetet i Oslo meldte i brev til Norsk språkråd 20.5.03 at det ville ta opp med Utdannings- og forskningsdepartementet om universitetet ifølge målloven skulle regnes som et statsorgan med hele landet som tjenestekrets. Norsk språkråd informerte i e-post 22. og 27. mai Universitetet i Oslo om at det er Kultur- og kirkedepartementet som avgjør slike spørsmål, og at det ikke fantes grunnlag for å hevde at universitetet ikke var et "sentralt statsorgan" i henhold til målloven.

I brev til Utdannings- og forskningsdepartementet 23. mai hevdet Universitetet i Oslo at det måtte regnes som et "regionalt statsorgan" og at det dermed i informasjonstilfang skulle bruke bare bokmål: "[...] for alle praktiske kommunikasjonsspørsmål er institusjonen å forstå som 'statsorgan som har eit geografisk avgrensa område som tenestekrins' etter Mållovas [sic] beskrivelse. Det innebærer at vår skriftlige kommunikasjon derfor kan følge 'flertallsforma [sic] for området'."

I brev 10. juli svarte Utdannings- og forskningsdepartementet at det la til grunn at universitetene var å anse som sentrale statsorganer, dvs. statsorganer med hele landet som tjenestekrets, og at det på denne bakgrunn ikke var grunnlag for å unnta Universitetet i Oslo fra kravet i målloven § 8 om å "syte for at rundskriv, kunngjeringar, informasjonstilfang o.l. som organet lagar, vekslar mellom målformene slik at det blir ei rimeleg kvantitativ fordeling mellom dei".

7.1.7 Forslag i Stortinget om sidemålsopplæringen

Tre stortingsrepresentanter foreslo våren 2003 å gjøre sidemålsopplæringen i grunnskolen og den videregående skolen valgfri. I brev av 29.8.03 til kirke-, utdannings- og forskningskomiteen gikk Norsk språkråd sterkt imot dette forslaget. En hovedinnvending fra Språkrådet er at forsøk med fritak på lengre sikt kan få svært alvorlige følger for likestillingen mellom de to norske målformene. Når kravet om to målformer er lovfestet i samfunnet, innebærer det at alle skal få oppfylt de språklige rettene sine. Til det trengs kunnskap i og kjennskap til begge målformene, og

Språkrådet har i flere uttalelser de siste årene uttrykt uro over at flere og flere grupper fritas for denne delen av norskfaget. I forbindelse med at Norsk språkråd fører tilsyn med målloven, er det registrert mangelfull nynorskkompetanse i samfunnet. Statsinstitusjonene har vanskelig for å etterleve målloven, og mange av dem begrunner dette med at de ansattes nynorskkompetanse er for dårlig.

Språkrådet peker i brevet på at argumentet om påvist sammenheng mellom tidsbruken på sidemålet og dårlige resultater i norsk hovedmål er uten grunnlag i forskning. Dessuten er en undersøkelse om tiåringers dårlige leseferdigheter uegnet dokumentasjon fra forslagsstillerne, all den tid elevene ikke har begynt med sidemålsopplæring på det klassetrinnet.

Det Språkrådet særlig legger vekt på i brevet, er ønsket om metodiske forsøk for å gjøre sidemålsopplæringen bedre og for å endre negative holdninger til især nynorsk sidemål. Det er ikke bare tenkt på forsøk i grunnskolen og den videregående skolen, men vel så mye i allmennlærerutdanningen. Endrede pedagogiske og didaktiske opplegg for å øve opp skriftspråklig toleranse kan bli en ny giv i denne opplæringen.

8 STEDSNAVNTJENESTEN

Norsk språkråd – ved navnekonsulentene – skal medvirke til at stedsnavn får en skrivemåte som tar vare på språkfaglige, nasjonale og lokale hensyn, arbeide for å forbedre prinsippene for navnsetting og informere om stedsnavnloven, stedsnavn og stedsnavnbruk. Navnekonsulentene er en rådgivende instans uten beslutningsmyndighet. Vedtak om skrivemåte blir i hovedsak gjort av de offentlige organene som skal bruke navnene i tjenesten. Vedtak kan påklages til klagenemnda for stedsnavnsaker.

Sekretæren for navnekonsulentene for Østlandet og Agderfylkene og klagenemnda for stedsnavnsaker har de siste årene hatt kontorplass i Språkrådets lokaler. Han flyttet 1.9.03 til Seksjon for navnegranskning ved Universitetet i Oslo.

8.1 Arbeidsoppgaver

Behandlingstiden for saker som gjelder fastsetting av skrivemåte etter reglene i lov om stadnamn, er avhengig av saksomfanget. Andre saker (f.eks. telefonspørsmål, e-postspørsmål) blir som regel besvart straks eller i løpet av et døgn.

Stedsnavntjenesten har gitt tilråding om skrivemåten av omkring 6500 stedsnavn i 2003. Statens kartverk har som i tidligere år vært den største oppdragsgiveren. Arbeidet med å ferdigbehandle restansesaker har fortsatt.

I kulturmeldingen er kap. 12.5 viet innsamling av stedsnavn. Departementet sier at det i dag ikke finnes noen samlet oversikt over hva som er innsamlet av gamle stedsnavn, og at det er nødvendig å utrede behovet for innsamling og organisering av

stedsnavnarbeidet. Departementet vil vurdere om det nye kompetansesenteret for norsk språk skal få ansvaret for å samordne disse oppgavene.

Av kulturmeldingen går det også fram at departementet arbeider med endringer i stedsnavnloven, særlig med sikte på å forenkle saksgangen, fjerne eller myke opp uheldige forskrifter og innføre formålsparagraf og regler om navnevern.

2003 er andre året med egen kvensk (finsk) navnekonsulenttjeneste. Konsulenten har brukt mye tid på å få oversikt over arbeidsfeltet som saksbehandlingsrutiner og oppbygging av arkiv. Hun har hatt informasjonsmøte med styret i Norske Kveners Forbund om den kvenske navnekonsulenttjenesten og om framtidig språkarbeid. Hun har dessuten tatt kontakt med ulike organisasjoner for å informere om stedsnavnloven. I august 2003 besøkte hun Navnearkivet på Forskningscentralen för de inhemska språken, Helsingfors.

8.2 Møter og konferanser der stedsnavntjenesten har vært representert

9.5.03: Den 10. nasjonale konferansen i navnegransking, Oslo. Foredrag: Oddvar Nes, Ole-Jørgen Johannessen, Botolv Helleland og Terje Larsen. Foredragene er publisert i en konferanserapport

15.–18.8.03: Den 13. nordiske navneforskerkongressen, Tällberg, Sverige. Foredrag: Botolv Helleland og Terje Larsen. Foredragene skal publiseres i en kongressrapport

9.9.03 og 5.12.03: Møter med kommunene i Gulen og Nordhordland om vegnavn

17.9.03: Dagskonferanse om databaser for stedsnavn, Bergen

18.–19.9.03: Fellesmøte for stedsnavntjenesten, klagenemnda for stedsnavnsaker og Statens kartverk, Osøyro

24.9.03: Forskningsdagene 2003, Alta Museum, Alta. Foredrag: Irene Andreassen

9.–10.10.03: Møte i Den nordiske divisjonen av UNGEGN, Helsingfors

27.10.03: Møte med Statens kartverk og Vang kommune om nytt turkart, Vang i Valdres

2.–4.12.03: Møte i Working Group on Evaluation and Implementation of the United Nations Resolutions on the Standardization of Geographical Names (underkomite, FN), Seoul, Sør-Korea

8.3 Publisering

Botolv Helleland: Nytt om namn 37 (2003) og 38 (2003). Ansvarlig redaktør

Botolv Helleland: God ortnamnsred. Ortnamnsrådets handledning i namnvård. 60 s. Gävle: Lantmäteriet 2001. (LMV-rapport 2001:4. Ortnamn och namnvård 6.) I: Namn och bygd 92, s. 165–167. Bokmelding

Botolv Helleland: Gustav Indrebø som namnekonsulent. I: Åse Wetås og Tom Schmidt (red.). Gustav Indrebø og norsk namnegransking. Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9.5.03. Seksjon for namnegransking. Universitetet i Oslo

Terje Larsen: Lov om stadnamn og bruksnamn. I: Åse Wetås og Tom Schmidt (red.). Gustav Indrebø og norsk namnegransking. Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9.5.03. Seksjon for namnegransking. Universitetet i Oslo

Boye Wangensteen: Kartnamn i Valdres. I Valdres 22.03.03

8.4 Annet

Ole-Jørgen Johannessen: Innslag om offentlig navngivning, Språkteigen 2.11.03
Botolv Helleland: Intervju med Østlandssendingen, fjernsyn, om Ski og Skibyen, 19.11.2003

Eli Ellingsve: Kurs for de ansatte i Adresseavisen om skrivemåte av stedsnavn, november 2003

Astrid Sann Evensen: Utkast til egen nettside for stedsnavntjenesten

8.5 Klagenemnda for stedsnavnsaker

Klagenemnda har hatt to møter.

9 FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID

Språkrådet skal følge med i utviklingen av norsk skriftspråk og talespråk og å holde seg orientert om forskning som gjelder språk og språkutvikling. (Jf. pkt. 4.2.)

9.1 Arbeidet med nyordboken

Ordboken *Nyord i norsk 1945–1975* ble redigert av Vignleik Leira og kom ut i 1982 med Norsk språkråds navn på tittelsiden. I 1997 ble arbeidet med *Nyord i norsk 1976–1999* satt i gang med Tor Guttu som hovedredaktør og Vignleik Leira fra sekretariatet som hjelperedaktør til han gikk av med pensjon. Guttu arbeider ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Grunnmanuskriptet er nå ferdig fra A til Å og utgjør 671 A4-sider. Hovedredaktøren går for tiden gjennom nyordmateriale og supplerer manuskriptet ut fra det. Sekretariatet har begynt på en kritisk gjennomlesning av det foreløpige manuskriptet.

10 NORDISK OG INTERNASJONALT SAMARBEID

10.1 NorDokNet

Språkrådet deltar i et nordisk nettverk knyttet til Nordisk Forskerutdanningsakademis språkteknologiprogram. Nettverket kalles NorDokNet. Hvert deltakende land har tre representanter i nettverket. Disse møtes to til tre ganger i året og gjerne i forbindelse med aktuelle konferanser. Det finnes en nordisk nettside med generell informasjon (www.nordoknet.org).

I hvert land finnes nasjonale dokumentasjonssentre (for Norge: www.norskdok.uib.no) med relevant informasjon om språkteknologi, som for eksempel om og hvor det holdes møter og konferanser, hvilke forskningsprosjekter som er i gang, og hvilke undervisningstilbud som gis. Det opplyses også om hvem som har kompetanse på ulike områder, og hva ulike begrep som brukes på fagområdet, betyr. Nettverket har hatt tre møter i 2003. Dette språkteknologiprogrammet skal avsluttes i 2005, og det er ønskelig å finne en løsning for å kunne fortsette arbeidet med nettsidene. Språkrådet er representert i nettverket og deltar i et arbeidsutvalg som prøver å komme fram til et samarbeid med Nordisk Industrifond.

10.2 EFNIL

EFNIL (European Federation of National Institutions for Language) er et nyopprettet organ som består av representanter for språkvernsorganisasjoner i ulike EU-land. Det ble holdt en internasjonal konferanse i EFNIL i Saltsjöbaden i Sverige 13.–14. oktober 2003. Norsk språkråd hadde observatørstatus på møtet, og Jan Olav Fretland holdt foredraget ”Positive og negative verknader av lovgjeving og anna offentleg regulering som verktøy i forholdet mellom dei to norske målformene bokmål og nynorsk”.

10.3 Europeisk nettverk for språkbanker

Våren 2003 ble Språkrådet kontaktet av Nærings- og handelsdepartementet angående et initiativ fra det franske forskningsdepartementet. De ønsker å etablere et nettverk for nasjoner som arbeider med etablering av nasjonale språkbanker, og hadde fått informasjon om det norske arbeidet gjennom ELRA/ELDA i Paris. Språkrådet besvarte henvendelsen positivt, og i oktober inviterte Nærings- og handelsdepartementet bl.a. Språkrådet til å møte en delegasjon fra det franske forskningsdepartementet.

10.4 Nordisk nettordbok (nettsted)

Norsk språkråd ledet våren 2003 en arbeidsgruppe som skulle lage prosjektplan for en nordisk nettordbok. Oppdragsgiver var Nordisk ministerråds språkpolitiske referansegruppe. Planen ble levert i mai og ble presentert for referansegruppen på et møte i Visby i juni. Det ble bestemt å oppnevne en prosjektgruppe som skal arbeide med å skrive en kravspesifikasjon for brukergrensesnittet og søkemotoren for et

nordisk nettsted med ordbokressurser. I tillegg blir en jurist engasjert for å utrede problemer knyttet til opphavsrettigheter og muligheter for betalingstjenester (for forlag) knyttet til nettstedet. Gruppen ledes av Norsk språkråd.

11 RÅDGIVNING OG INFORMASJON

Språkrådet gir råd om norsk språk til alle som kontakter rådet, og går ellers ut med rådgivningstilbud og informasjon til grupper det kan være ønskelig å henvende seg til.

11.1 Rådgivning

Sekretariatet i Språkrådet får mange spørsmål om språkbruk over telefon og telefaks og i e-post og brev. Særlig er e-postrådgivningen en viktig del av tjenestetilbudet fra Språkrådet. I 2003 svarte sekretariatet på knapt 2800 e-postspørsmål. I 2002 var tallet ca. 2400.

Det er ikke talt opp systematisk hvor mange telefoner med språkspørsmål sekretariatet fikk i 2003, men det kommer flere henvendelser over telefon enn med e-post. På grunnlag av tall fra tidligere år kan en regne med at tallet på telefonhenvendelser ligger på mellom 4000 og 5000.

I år har det vært sju personer i sekretariatet som har svart fast på språkspørsmål. Det er etablert en vaktordning som går ut på at de som er med i svartjenesten, er inndelt i lag som svarer på spørsmål hver sin uke. De som er på vakt, svarer da på alle språkspørsmål som kommer via telefon, e-post, telefaks og brev. Hvert lag har rådgivningsvakt tredje hver uke og kan konsentrere seg om andre arbeidsoppgaver de to mellomliggende ukene.

De som henvender seg til sekretariatet med språkspørsmål, er privatpersoner, folk som arbeider i offentlig forvaltning, folk i forlag, i reklamebransjen og i næringslivet ellers. En del elever og studenter ringer og skriver, dessuten lærere og journalister.

Det er i gang et arbeid med tanke på å rasjonalisere svartjenesten for e-post og legge større vekt på spredning av rådgivningsstoff gjennom nettsidene og gjennom publikasjoner. En viktig del av dette arbeidet er å vurdere mer rasjonell gjenbruk av tidligere e-postsvar. I år har derfor sekretariatet begynt å samle e-postspørsmål og svar i et eget e-postarkiv som alle de tilsatte har tilgang til. I forbindelse med omlegging av Språkrådets nettsider blir det sett nærmere på hvordan tidligere e-postsvar kan komme til nytte på ulike måter.

11.2 Informasjon

11.2.1 Publikasjoner

Språknytt kom i 2003 med 2 dobbeltnummer. Redaktører var lederne i fagnemnda, Helge Sandøy og Kjell Ivar Vannebo. Opplaget har vært 25 500. Abonnementet er gratis.

Statsspråk – bladet for godt språk i staten kom i 2003 med tre nummer. Opplaget var 17 000. Abonnementet er gratis.

11.2.2 Nettsider

Blant annet dette ble lagt ut i 2003:

Stoff om årsmøtet (bl.a. forslagene til endringer i rettskrivningen)

Språknytt i pdf-format

Engelsk versjon av utredningen om en norsk språkbank

På godt nynorsk

Skrivetips for skolelever

Oppdatert oversikt over nynorsk programvare

Oppdaterte språkøvinger

Oppdatert språkstatistikk

Lenke til den danske utredningen *Sprog på spil*

Lenke til språkkapitlet i kulturmeldingen

I gjennomsnitt var det vel 1800 oppslag i døgnet. Det blir i gjennomsnitt hentet mellom fire og fem dokumenter i hver økt. De mest brukte dokumentene har vært søkelenken til *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* (40 450 oppslag), Lita dataordliste (28 900 oppslag), Skriveregler (28 000 oppslag), temanummer av *Språknytt* om Ivar Aasen (12 600 oppslag) og inngangen til engelskspråklige sider (4 900 oppslag). Nettadressen er: www.sprakrad.no. (Jf. ellers pkt. 16.5.)

11.2.3 Informasjonsmateriell

På forespørsel sender Språkrådet ut informasjonsfolderen om Norsk språkråd, heftene *Kjønn, språk og likestilling*, *Derfor trenger vi språkteknologi på norsk* og plakaten *Å skrive er å omgås andre*.

11.2.4 Språkspalte i *Norsklæreren*

Fra høsten 2003 har Språkrådet fått til disposisjon en side i hvert nummer av tidsskriftet *Norsklæreren* (utgitt av Landslaget for norskundervisning). Etter planen skal Språkrådet sende stoff om grammatikk, rettskrivning osv. og orientere om ulike språkpolitiske emner.

11.2.5 Pressemeldinger og presseklipp

Det ble i 2003 registrert 660 presseklipp på ”Norsk språkråd” mot 570 i 2002. Rundt 150 klipp hadde tilknytning til Språkrådets årsmøte i februar.

11.2.6 Nettkurs i nynorsk

Arbeidet med nettkurs i nynorsk ble tatt opp igjen mot slutten av 2003. Kurset tar særlig sikte på elever i videregående skole som har nynorsk som sidemål. Kurset omfatter disse elementene: minigrammatikk, øvinger, ordtilfang, fakta om nynorsk, lesetekster og hjelpemidler.

11.2.7 Besøk av skoleelever, studenter og andre

I 2003 har disse fått orientering om Språkrådet og Språkrådets arbeid: To grupper fra norskstudiet på Universitetet i Oslo, en gruppe fra sommerskolen på Universitetet i Oslo, en gruppe fra Lambertseter videregående skole og en gruppe finske statstjenestemenn.

12 HØRINGSUTTALELSER

12.1 NOU 2003: 16 I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle

Norsk språkråd uttalte seg om denne innstillingen i brev til Utdannings- og forskningsdepartementet 15.10.03. Vår hovedinnvending gikk ut på at arbeidet med norskfaget var så godt som fraværende i innstillingen. Det nevnes ofte at lese- og skriveferdighetene skal utvikles og bedres, men tydelig uttalte og forpliktende tiltak for det faget som enten er morsmålet eller andrespråket for alle norske skoleelever, savnes. En utredning av dette omfanget bør omtale norsk språk generelt, men dessuten nynorsk spesielt. Ordningen med to norske målformer og hva det betyr for den norske språksituasjonen, er ikke drøftet i det hele. Utredningen går ikke inn på situasjonen for sidemålsopplæringen i norsk grunnskole og videregående skole, og spesielt for nynorsk sidemål, et spørsmål som stadig er framme i den offentlige debatten.

Språkrådet stiller seg avventende til at det blir vurdert å ta bort avgangsprøven i grunnskolen. De nasjonale prøvene som Stortinget har vedtatt å innføre fra skoleåret 2003–04, bør ikke erstatte avgangsprøven før en har gjort erfaringer med dem. I alle fall må det utredes hva det vil bety for norskfaget generelt og for nynorsk som sidemål spesielt om avgangsprøven avskaffes.

Forslaget om at elevene i det studiespesialiserende utdanningsprogrammet skal ha én sentralt gitt eksamen, og at elevene trekkes ut til enten hoved- eller sidemål, er lite tilfredsstillende. Dagens ordning i den videregående skolen med to dager norskeksam- en og trekking av målform har vært godt mottatt. Både norskkunnskaper og evne til

kreativ skriving tas i bruk. Denne ordningen støtter dessuten prinsippet om måljamstilling, og Språkrådet ber departementet holde oppe en eksamensform av denne typen.

Språkrådet stiller seg ellers avvisende til forslaget om at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene generelt studieforbereidt uavhengig av utdanningsprogram, og at kravet om generell studiekompetanse faller bort. Her støttes særmerknaden fra tre utvalgsmedlemmer om at det skal stilles krav for opptak til universitet og høyskoler knyttet til fagene norsk, engelsk og matematikk for å kunne starte på høyere teoretiske studium.

Språkrådet sier seg glad for disse ideene/tiltakene:

Kompetanseutvikling for lærere på alle nivå i mellom annet norsk med tilhørende fagdidaktikk

Skolene skal ha faglige ressurspersoner i blant annet norsk i grunnskolen

Minoritetsspråklige elever får spesiell oppfølging i forbindelse med den første lese- og skriveopplæringen

Utarbeiding av masterprogram i fag og fagdidaktikk i fag som norsk

12.2 Om endringer i åndsverkloven

I brev 2.4.03 til forskjellige høringsinstanser foreslår Kultur- og kirke departementet endringer i åndsverkloven som følge av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/29EF. Direktivet gjelder harmonisering av visse sider ved opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet. I sin høringsuttalelse 25.6.03 kommenterer Norsk språkråd § 16 i endringsutkastet. Første ledd i denne paragrafen lyder slik i forslaget fra departementet:

”Kongen kan gi regler om rett for arkiv, bibliotek, museer og undervisningsinstitusjoner til å fremstille eksemplar av verk for nærmere angitte formål. Bestemmelsen gir ikke rett til fremstilling av eksemplar til ervervsmessig bruk.”

Uttalelsen fra Språkrådet tar utgangspunkt i planene om etablering av en norsk språkbank og bruken av språkteknologi og språkteknologisk forskning. Et hovedpunkt i forholdet til åndsverkloven i den forbindelse er de behovene en språkbank har. En språkbank forutsetter at man kan lagre store mengder tekst og tale i en database. En stor del av dette materialet vil være opphavsrettslig beskyttet. Språkbanken må kunne ha anledning til å lage og lagre ett elektronisk eksemplar av slikt stoff. Den videre utnyttelsen av verkene vil innebære forskning. Rettighetsklareringen for denne eksemplarframstillingen og bruken må kunne skje på en enkel og effektiv måte. Den mest hensiktsmessige måten vil være at det etableres en lovhjemmel med en fribruksregel.

Det er foreløpig ikke avgjort hvordan språkbanken skal etableres, men det er lite sannsynlig at den blir en del av en undervisningsinstitusjon. Språkrådet peker på at språkbanken da neppe kommer inn under den fribruksregelen som § 16 i

departementets endringsforslag gir mulighet for. Derfor vil det være samfunnsmessig riktig, skriver Norsk språkråd i sin uttalelse, at bestemmelsen åpner for slik fribruk også for visse forskningsinstitusjoner som ikke er undervisningsinstitusjoner. Samlet sett mener Språkrådet derfor at det er viktig og riktig at § 16 og forskriftene til den omfatter den type virksomhet som språkbanken vil være.

Språkrådet foreslår på denne bakgrunn at forskningsinstitusjoner også kommer med i lovteksten, og at § 16 første ledd i forslaget til lovendring skal begynne slik:

”Kongen kan gi regler om rett for arkiv, bibliotek, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner til å fremstille eksemplar av verk for nærmere angitte formål ...”

Til slutt i uttalelsen ber Språkrådet departementet være særlig oppmerksom på språkbankens behov for rettighetsklarering, og i alle fall finne løsninger som kan forenkle prosedyrene for klarering av rettigheter for de formålene språkbanken har.

12.3 Nye rammeplaner for lærerutdanningen

I brev 3.2.03 til Utdannings- og forskningsdepartementet uttalte Norsk språkråd seg om *Rammeplan for allmennlærerutdanning* og *Rammeplan for førskolelærerutdanning*. Språkrådet sa seg glad for at kjernefag som norsk og grunnleggende lese- og skriveopplæring blir obligatoriske fag i den nye fireårige allmennlærerutdanningen. Derimot reagerer Språkrådet på forslaget om 30 studiepoeng i norsk sammenlignet med KRL-fagets 20. Ett års studium i norsk bør være et minimum siden lærerne etter utvidelsen av grunnskolen har fått ansvar for norskundervisningen fra førskole til begynnertrinnet i videregående skole. For den som skal undervise på de høyeste klassetrinnene, bør det stilles krav om større fordypning i norsk.

Språkrådet har tidligere tatt til orde for et generelt språkfag i tillegg til norsk. Mange barn er i dag flerspråklige, og engelsk spiller en stadig større rolle også i barnekulturen. Lærere bør ha kunnskap og innsikt som gjør det mulig for dem å spille på det språklige mangfoldet til barnas beste.

Et emne som mangler omtale, er grammatikkundervisning. Grammatisk formalkunnskap er nærmest en forutsetning i fremmedspråkopplæringen.

Vurderingspunktet er problematisk:

a) ”Studentar som skal sertifiserast som norsklærarar, må kunne prøvast i begge målformene.”

Språkrådet peker på at siden norskfaget inkluderer både bokmål og nynorsk, krever det kunnskaper om målformene og ferdigheter i dem. Lærerne må beherske opplæringsmålformen ved skolen de arbeider på. Dessuten velger elevene selv sitt skriftlige hovedmål fra 8. klasse av. Elevenes språklige retter må ivaretas, og kravene til en

norsklærer om ferdighet i begge målformer må ikke utvannes. Her bør ”må kunne” byttes ut med ”skal”.

b) ”Studentar med samisk, kvensk eller teiknspråk i fagkrinsen og studentar frå språklege minoritetar som har vitnemål frå vidaregåande opplæring utan eksamen i både bokmål og nynorsk, kan velje same målforma i alle skriftlege oppgåver som inngår i vurderingsgrunnlaget i norskfaget. Dette unnataket gjeld også søkjarar med realkompetanse dersom dei har tatt grunnskoleutdanninga i eit anna land.”

Norskfaget er gjort obligatorisk i allmennlærerutdanningen. I det ligger vel, etter Språkrådets oppfatning, at alle lærere med den utdanningen skal kunne undervise i norsk. Men de siterte unntakene fra eksamen i norsk viser at kravene til norskkompetansen smuldres opp. Når studenter får allmennlærerutdanning i norsk med bare én målform, svekker det jamstillingstanken som norsk språkpolitikk bygger på. Allmennlærere i norsk grunnskole skal kunne undervise hvor som helst i landet, og opplæringsmålformen varierer. Språkrådet frykter at de unntakene i vurdering i norsk som Nye rammeplaner for lærerutdanning her skisserer, verken gir lærerne reell undervisningskompetanse eller sikrer rettigheter elevene har.

13 OMDANNING AV NORSK SPRÅKRÅD

Kultur- og kirke departementet er i gang med omorganisering av Norsk språkråd. I St.meld. nr. 9 (2001–2002) *Målbruk i offentlig teneste* ble planene om å omdanne Språkrådet til et mer utadrettet kompetanseorgan for norsk språk omtalt, og i St.prp. nr. 1 (2002–2003) sies blant annet dette:

”Den omlegging som skal skje, må ha som utgangspunkt at det er tale om å etablere en ny institusjon i stedet for Norsk språkråd. De fremste språkpolitiske utfordringene dreier seg ikke lenger om de tradisjonelle rettskrivnings- og normeringsspørsmålene, men mer om nødvendige tiltak for språkvern og språkstyrking, herunder å sikre norsk språks status og bruk på ulike samfunnsområder, språklig rådgivning, informasjon og opplysning, utvikling av norsk fagterminologi, spørsmålet om en norsk språkbank, språk og teknologi, tilsyn med den offentlige språkbruk og analyse og evaluering som grunnlag for utvikling og løpende tilpasning av formålstjenlige tiltak.

Et rådsorgan av Norsk språkråds type er ikke nødvendigvis den mest tjenlige modell for organisering og forankring av den nye institusjonen. En hovedoppgave i den videre prosessen vil derfor være å vurdere alternative organisasjonsmodeller. Det andre hovedspørsmålet blir å gå nærmere igjennom oppgaveporteføljen for den nye institusjonen. [...]”

Omdanningen ble drøftet på Språkrådets årsmøte i februar 2003, der også en representant fra departementet var til stede. Til grunn for debatten lå et notat fra styret om den framtidige organiseringen av et offentlig språkorgan i Norge. Notatet ble senere oversendt departementet sammen med referat fra debatten.

Kultur- og kirkedepartementet utarbeidet deretter i samråd med styret i Språkrådet en prosjektskisse som ble lagt fram 24. mars. Her omtales innretningen av det nye organet, og selve omdanningsprosessen skisseres. Våren 2003 gjennomførte departementet en intern organisasjonsanalyse i regi av en uavhengig konsulent. Her deltok de tilsatte i sekretariatet (bortsett fra de eksterne stedsnavnsekretærene) og styret. På ettersommeren tilsatte departementet en direktør (jf. pkt. 16.3). Han tiltrer 1. januar 2004, og skal være med på å bygge opp den nye institusjonen fra grunnen av.

Det har vært løpende kontakt mellom styret ved lederne og departementet, og en representant for departementet og den nytilsatte direktøren deltok for å drøfte omdanningsprosessen og omdanningen da styret hadde et arbeidsmøte om denne saken 24. oktober.

I kapittel 12.3 i St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014* omtalte departementet igjen viktige spørsmål knyttet til formell organisering og styring av den nye institusjonen, og hvordan det kan legges til rette for en videre samfunnsmessig forankring. I kulturmeldingen sies videre at departementet vil komme tilbake til Stortinget med disse spørsmålene i løpet av 2004. Norsk språkråd ble i sin tid opprettet ved en egen lov og kan ikke avvikles før loven eventuelt er endret eller opphevet, jf. lov av 18. juni 1971 nr. 79 om Norsk språkråd.

I St.prp. nr. 1 (2003–2004) foreslår departementet en økning i bevilgningene til Norsk språkråd på 1,5 mill. kroner for å styrke grunnlaget for den pågående omdanningen av institusjonen. Dernest er formålet å komme i gang med å bygge opp en konsulenttjeneste for offentlig språk, slik som skissert i St.meld. nr. 9 (2001–2002) *Målbruk i offentlig tjeneste*, som Stortinget sluttet seg til ved behandlingen av Innst. S. nr. 109 (2001–2002).

Kultur- og kirkeminister Valgerd Svarstad Haugland siteres slik i en pressemelding sendt ut fra KKD 8.10.03:

”Den nye institusjonen skal stimulera språkleg kvalitet og aktivt fremja bruk av norsk språk som ein funksjonell reiskap i alle delar av samfunnet. – Det blir òg ei viktig oppgåve å formidla verdien av norsk språk som ein innebygd del av kulturarven vår. Kompetansesenteret skal ikkje minst stå til teneste for dei som treng råd og rettleiing, hjelp og støtte i språklege spørsmål. Det nye organet må kunna arbeida strategisk, både gjennom prioritering av oppgåver og i måten det opptrer på overfor samfunnet ikring.”

Da Språkrådet i desember 2003 sendte ut innkalling rådsmedlemmene til årsmøtet i 2004, ble medlemmene samtidig orientert om at funksjonstiden for det sittende rådet blir forlenget inntil den nye institusjonen er etablert.

14 ARBEID I NORDISK SPRÅKRÅD

14.1 Innledning

Nordisk språkråd er samarbeidsorganet for språknemndene i Norden. Rådet har ti medlemmer, og har i 2003 blitt ledet av Norsk språkråds styreleder. Det innebærer også at Norsk språkråd har stilt arbeidskraft til rådighet i form av en halv stilling som rådssekretær. Arbeidet omfatter saksbehandling for rådet, arrangement og praktisk tilrettelegging av møter og konferanser samt redaktørarbeid og produksjon av årsskriftet *Språk i Norden*.

I tillegg kommer én fast stilling som rådskonsulent, som utfører det meste av arbeidet med arkiv, regnskap, budsjettoppfølging, arrangementer og oppdatering av nettstedet for Nordisk språkråd og Nordisk forening for leksikografi (www.nordisk-sprakrad.no). Rådskonsulenten fungerer også som sekretariat for Nordisk forening for leksikografi, og sørger i tillegg for regnskap og praktiske oppgaver knyttet til forskningsprosjektene Nordisk språkråd har gående.

14.2 Omorganisering av det nordiske språksamarbeidet

Nordisk ministerråd har i flere år arbeidet med omlegging og omstrukturering av de nordiske samarbeidsorganene på alle områder. Som en konsekvens av denne omorganiseringen blir Nordisk språkråd avviklet 6.2.04. Ministerrådet har etablert Norplus språk som et nytt støtte- og mobilitetsprogram for språksamarbeid og språkaktiviteter i Norden, og virksomhetens ledelsesorgan får betegnelsen Nordens språkråd og har 14 medlemmer. Norge blir representert i styringsorganet ved Sylfest Lomheim fra sekretariatet i Språkrådet med Brit Mæhlum ved NTNU som varamedlem, og ved Borghild Abusland i Utdannings- og forskningsdepartementet med Ingvar Engen i Kultur- og kirke departementet som varamedlem.

Språknemndene i Norden drøfter hvordan samarbeidet språknemndene imellom skal videreføres etter nedleggelsen av Nordisk språkråd, og beslutning om det vil antakelig bli tatt på årsmøtet 6.2.04. Diskusjonen på rådsmøtet i Finland 28.8.03 konkluderte med at det viktigste var å ivareta de gode samarbeidsrelasjonene man hadde. Man ønsket ikke å opprette noe konkurrerende organ til Nordens språkråd, men konsentrere et eventuelt nytt organ om samarbeidet språknemndene imellom. Språknemndene ønsket videre å bidra med erfaringer og gi innspill til Nordens språkråd i saker språknemndene ser som viktige. På rådsmøtet ble det oppnevnt en arbeidsgruppe som skal utarbeide retningslinjer for hvordan samarbeidet kan ivaretas.

14.3 Prosjekter under Nordisk språkråd

Prosjektet *Moderne importord i språka i Norden* er nå inne i sin siste fase. Rapporten fra konferansen *Med 'bil' i Norden i 100 år* er utkommet. I 2004 kommer rapportene om normeringshistorikk, om den nordiske holdningsgranskingen og om omfanget av

importord. Avslutningskonferansen er planlagt til seinsommeren 2005. Prosjektet har egen nettside: www.hf.uib.no/moderne.

Prosjektet *Internordisk sprogforståelse* kom i gang tidlig i 2003. I slutten av november ble det holdt et midtvegsseminar for prosjektet, der de foreløpige resultatene ble lagt fram og diskutert. Prosjektet vil bli avsluttet rundt årsskiftet 2004–05.

Ordbokprosjekter for de små språkområdene i Norden. Én av Nordisk språkråds oppgaver for Nordisk ministerråd er å være et sakkyndig organ i språkspørsmål. Det innebærer blant annet å fordele DKK 800 000 til ordbokprosjekter for de små språkene. Rådet støttet i 2003 tre grønlandske, to islandske, to samiske og et sverigefinsk prosjekt.

15 ANNEN VIRKSOMHET

15.1 Sigmund Skard-matiné

Sigmund Skard var kjent som språkpolitiker, bl.a. som medlem av Norsk språknemnd. Som en markering av at det i 2003 var 100 år siden han ble født, var det 15. november en matiné med Sigmund Skard som tema i Bærum Kulturhus. Arrangører var Norsk språkråd, Det Norske Samlaget, kulturavdelingen i Bærum kommune, Bærum bibliotek og Bærum Mållag. Nestleder i Norsk språkråd, Jan Olav Fretland, holdt et foredrag med tittelen ”Aksjon mot reaksjonen – Sigmund Skard og norsk målreising”.

16 ADMINISTRASJON

16.1 Budsjett og regnskap for 2003

Opprinnelig bevilgning	13 604 000
Reduksjon på grunn av underskudd i 2002	-92 000
Andel av pålagt innsparing	-44 000
<u>Andel av pålagt innsparing</u>	<u>-13 000</u>

Sum bevilgning **13 455 000**

	Regnskap	Budsjett
01 Lønn og godtgjørelse	8 245 474	8 459 047
<u>01 Varer og tjenester</u>	<u>5 401 872</u>	<u>4 995 953</u>
Sum kapittel 0326	13 647 346	13 455 000

01 Ymse inntekter	222 376	170 000
16 Refusjoner	256 761	182 000
Sum kapittel 3326	479 137	352 000
Faktiske inntekter	479 137	
Inntektskrav	-352 000	
Budsjetterte utgifter	13 455 000	
Faktiske utgifter	-13 647 346	
Resultat (underskudd)	-65 209	

16.2 Møter i råd, styre og fagnemnd

Rådet hadde årsmøte på Ivar Aasen-tunet i Hovdebygda 13.–14.2.03. I tillegg til vanlige årsmøtesaker var behandlingen av rettskrivningsvedtak fra 2000 til 2003 og omdanningen av Norsk språkråd de viktigste sakene.

Styret har hatt fire møter: 12. februar, 14. mai, 16. september og 10. desember. Dessuten hadde styret et arbeidsmøte 24. oktober sammen med den nye direktøren for Språkrådet, Sylfest Lomheim, og Ingvar Engen fra Kultur- og kirke departementet. Emne for møtet var omorganiseringen av Språkrådet.

Fagnemnda har hatt tre møter: 5. mars, 2. september og 15. desember.

16.3 Tilsetting av direktør

I statsbudsjettet for 2003 var det lagt inn en ny direktørstilling i det organet som skal avløse Norsk språkråd (jf. pkt. 13). Kultur- og kirke departementet lyste 4. mars ut en stilling som direktør til nytt kompetansesenter for norsk språk som en åremålsstilling for seks år. Det meldte seg seks søkere innen søknadsfristen gikk ut 25. mars. Ingen av disse søkerne ble tilsatt. Departementet kunngjorde 21. august at Sylfest Lomheim var tilsatt som direktør, og at han skulle begynne i stillingen 1.1.04.

16.4 Kompetanseutvikling og personalseminar

Styret har tidligere tatt initiativ til en permisjonsordning med lønn som gir de tilsatte anledning til egenutvikling og kompetanseheving, for eksempel gjennom arbeid med egne forskningsprosjekter. En av de tilsatte har i 2003 utnyttet denne muligheten og hatt en måneds permisjon for å fordype seg i sosiolingvistik.

De tilsatte i sekretariatet er i gang med å ta Datakortet som et ledd i arbeidet med å heve den generelle brukerkompetansen i sekretariatet innenfor IKT.

Personalseminar ble holdt 10.–12. september. Sekretariatet skal gå over til elektronisk saksbehandling i 2004, og omleggingen til elektronisk forvaltning innebærer også revisjon av arkivnøkkelen. En del av seminaret ble brukt til foredrag og gruppearbeid om dette emnet, og det ble utarbeidet en prosjektplan. Dessuten ble det laget en prosjektplan for å gjennomføre nødvendige endringer innen språkrådgivningen, spesielt i forbindelse med utbyggingen av de nye nettsidene (jf. pkt. 16.5). På seminaret ble det også arbeidet med strategier og virkemidler i informasjonsarbeidet rettet mot skolen, særlig ved hjelp av de nye nettsidene våre.

16.5 Omlegging av Språkrådets nettsider

Norsk språkråd har hatt en fungerende Internett-tjeneste siden mai 1995. Styret i Norsk språkråd gav 6.12.02 sin tilslutning til at en prosjektgruppe, med representanter for styre og sekretariat, samt eksterne konsulenter for nettjenester og nettdesign, utarbeider plangrunnlag, projektskisse og forslag til ny form for Språkrådets nettsider. Forprosjektgruppen bestod av Bjørg Gaathaug (leder), Bente Baltzersen, Jon Grepstad, Marit Hovdenak og Olav Arne Forbord (Forbord IKT-rådgivning) Rapporten ble lagt fram 5.8.03. Hovedprosjektet startet 1.10.03 og skal være avsluttet 1.2.04. Prosjektgruppen bestod høsten 2003 av Bente Baltzersen, Marit Hovdenak og Ommund C. Vareberg (firmaet Gazette).

16.6 Møter, konferanser, seminarer og annet der Språkrådet har vært representert eller har stått som (med)arrangør

- 11.–12.2.03 Software 2003 / Den Norske Dataforening
- 21.2.03 ”Den fleirspråklege utfordringa”, København
- 7.3.03 Nordisk språkteknologikonferanse, planleggingsmøte, Stockholm
- 12.3.03 Nordterm 2003, planleggingsmøte, København
- 13.3.03 Nordisk nettordbok, København
- 28.3.03 NorDokNet, Arbeidsutvalget, København
- 15.5.03 Møte i Norsk ordbank, Universitetet i Oslo
- 17.5.03 ”Mot gemensamma mål – Ett symposium om språk, språkvård och språksamarbete i Norden”, Finland
- 19.5.03 Møte i NHD om språket i norske standarder
- 20.–24.5.03 7. nordiske konferanse i leksikografi
- 23.–24.5.03 The Consequences of Mobility: Linguistic and Sociocultural Contact Zones, Roskilde, Danmark
- 26.5.03 NorDokNet, Island
- 27.5.03 Nordisk Forskerutdanningsakademi (Nor-Fa), Island: Torbjørg Breivik (innleder)
- 30.5.03 Nordiske datalingvistikkdager, Nodalida, Island: Torbjørg Breivik (innleder)
- 4.6.03 Statskonsults lederskapskonferanse
- 11.–14.6.03 Nordterm 2003, Visby, Sverige: Torbjørg Breivik (innleder)
- 23.6.03 Oppfølgingskonferanse eNoreg, NHD
- 24.6.03 Stiftingsmøte for Standard Norge, Oslo

- 25.6.03 Færøysk tekstbank, nettverksmøte, Tórshavn: Torbjørg Breivik (innlegg)
- 26.–29.6.03 Språkteknologikonferanse, Tórshavn
- 28.8.03 Årsmøte i Nordisk språkråd, Tavastehus, Finland
- 28.–31.8.03 Det 50. nordiske språkmøtet, Tavastehus, Finland. Innlegg: Jan Olav Fretland, Trine Gedde-Dahl, Ola Haugen, Kari Haave
- 16.9.03 Møte om utarbeiding av ny norsk tastaturstandard hos Nasjonalt sekretariat for IT-standardisering i Norsk teknologisenter (NTS)
- 15.–16.9.03 Konferansen Yggdrasil 2003, Sandefjord
Møte i nasjonal referansegruppe for terminologiarbeid, Språkrådet
- 27.9.03 Nynorsk kultursentrum: ”Årstale om tilstanden for nynorsk skriftkultur”, Stardalen i Jølster
- 3.10-03 Seminar om finlandssvensk kultur, språk og identitet, Voksenåsen, Oslo
NorDokNet, møte i Bergen
- 7.10.03 NorDokNet-delegasjonen møter Nordisk Industrifond
- 13.–14.10.03 General assembly conference of the European Federation of National Institutions for Language (EFNIL), Stockholm, Jan Olav Fretland (innlegg)
- 17.–19.10.03 Språkteknologikonferanse i København: Torbjørg Breivik (innlegg)
- 21.–23.10.03 Det franske forskningsdepartementet, besøk hos NHD og Norges Forskningsråd, Torbjørg Breivik (innlegg)
- 23.–24.10.03 Talkware Forum, konferanse om taleteknikk, Gardermoen
- 28.10.03 eNorge-konferanse om e-innhold
- 3.11.03 Økonomiforum, KKD
- 6.11.03 Medlemsmøte i Den Norske Dataforenings Forum for bruker-dokumentasjon, ”Terminologi – livsviktig eller drepende kjedelig?”
- 6.–8.11.03 Nettverks- og styremøte, Importordprosjektet, København
- 6.–8.11.03 Etatslederseminar
- 13.–14.11.03 Nordmålforum, Göteborg
- 14.–15.11.03 ”High fidelity eller rein jalla? – purisme som problem i kultur, språk og estetikk”. Konferanse ved Høgskolen i Hedmark, Hamar
- 15.11.03 Norsk språkråd ofl.: Sigmund Skard-matiné: Jan Olav Fretland (innlegg)
- 20.11.03 ”IT, Norge og EU”, Brussel, arrangør NHD og IT-Forum Brussel
- 20.–22.11.03 MONS 10, Høgskolen i Agder
- 24.11.03 Utdeling av Rosings språkpris 2003, Torbjørg Breivik
- 27.–28.11.03 Norsk språkråd: Konferanse i Trondheim: ”Engelsk – elitenes nye latin eller uunnværlig redskap for fri kunnskapsutvikling?” Innlegg: Ola Haugen, Jan Olav Fretland, Brit Mæhlum, Dag Finn Simonsen
- 27.–28.11.03 Midtvegskonferanse og styremøte, Internordisk språkforståelse, Lysebu, Oslo

Oslo, februar 2004

Ola Haugen
leder

Marit Hovdenak
daglig leder

VEDLEGG

1 Lov av 18. juni 1971 om Norsk språkråd

§ 1

Det opprettes et råd for språkvern og språkdyrking. Rådet skal ha navnet Norsk språkråd. Norsk språkråd skal

a) verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremme tiltak som kan øke kunnskapen om norsk språk, dets historie og egenart, fremme toleranse og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter, og verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket,

b) - - -

c) gi myndighetene råd i språkspørsmål, særlig når det gjelder språkbruken i skolen, i Norsk Rikskringkasting og i statstjenesten, uttale seg om prinsipper for normering av skriftspråket og av stedsnavn, og komme med forslag om lovgivning i språkspørsmål,

d) gi råd og rettleiding til allmennheten,

e) fremme og delta i nordisk samarbeid om språkdyrking, og sørge for at resultatene av rådets arbeid blir gjort kjent.

Endret ved lov 13. des. 2002 nr. 80.

§ 2

Kongen fastsetter nærmere vedtekter for rådets sammensetning, organisasjon og virksomhet.

§ 3

Denne lov trer i kraft fra den dag Kongen bestemmer.

Fra 1. jan. 1972 iflg. res. 29. okt. 1971.

Lovendring 13. desember 2002

Stortinget vedtok 5. desember 2002 lov om endring i lov 18. juni 1971 nr. 79 om Norsk språkråd. Lovendringa vart sanksjonert i statsråd 13. desember 2002 og tok til å gjelda frå same dato. Endringa var i samsvar med framlegget frå regjeringa i Ot.prp. nr. 95 (2001–2002), jf. også Innst. O. nr. 3 (2002–2003). Etter dette er heile bokstav b i § 1 i lov om Norsk språkråd oppheva.

2 Vedtekter for Norsk språkråd

fastsatt ved kongelig resolusjon 29. oktober 1971, med seinere endringer 7. april 1972, 9. januar 1976, 25. november 1983, 10. februar 1984, 20. november 1987 og 10. januar 1992.

§ 1. Rådets sammensetning.

Norsk språkråd består av 38 medlemmer fordelt på to like seksjoner, en for bokmål og en for nynorsk.

For medlemmene oppnevnes varamedlemmer.

Rådets medlemmer blir oppnevnt for fire år. Følgende institusjoner oppnevner rådets medlemmer og varamedlemmer:

	Bokmål	Nynorsk
Norske universiteter og vitenskapelige høyskoler ved Universitets- og høyskolerådet	3	3
Grunnskolen ved sin lærerorganisasjon	1	1
Den videregående skolen, folkehøgskolen og lærerhøgskolen ved sine lærerorganisasjoner	1	1
Landslaget for norskundervisning	1	1
Den norske Forfatterforening	2	2
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	1	1
Norsk Oversetterforening, Statsautoriserte translatørers forening og Oversetterutvalget i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	1	1
Den norske Forleggerforening	1	1
Norsk Presseforbund	1	1
Norsk rikskringkasting ved styret	1	1
Riksmålsforbundet	2	
Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur	2	
Noregs Mållag		2
Det Norske Samlaget		1
Norsk Måldyrkingslag		1
Landslaget for språklig samling	1	1
Norsk Skuespillerforbund	1	1

Dersom en institusjon eller organisasjon som oppnevner medlemmer og varamedlemmer i rådet, opphører eller vesentlig endrer sin virksomhet, kan Kongen endre rådets sammensetning også med virkning for medlemmer hvis funksjonstid ikke er ute. Blant sine medlemmer velger rådet selv en fagnemnd på åtte medlemmer, fire fra hver seksjon, med personlige vararepresentanter.

Medlemmene av fagnemnda har for øvrig de samme rettigheter og plikter som andre medlemmer i rådet.

§ 2. Rådets styre og fagnemnd.

Hver seksjon i rådet velger sin leder for ett år om gangen. Seksjonslederne er skiftevis, ett år om gangen, leder og nestleder i rådet. Ved første valg avgjøres ved loddtrekning hvilken seksjon som skal ha ledervervet i rådet.

Seksjonene i fagnemnda velger for ett år om gangen hver sin leder. De to er skiftevis leder og nestleder i den samlede fagnemnd, slik at lederen i fagnemnda alltid er fra den seksjon som ikke har ledervervet i rådet.

Rådet har et styre på seks medlemmer: Leder og nestleder for rådet, som samtidig er leder og nestleder for styret, leder og nestleder for fagnemnda, og to seksjonsvalgte medlemmer, en fra hver seksjon.

Seksjonene i fagnemnda velger blant sine medlemmer personlige vararepresentanter til styret for lederen og nestlederen i fagnemnda. Personlige vararepresentanter for de andre styremedlemmene velges av seksjonene i rådet.

§ 3. Møter i rådet, i fagnemnda og i styret.

Rådet holder minst ett møte om året. Styret innkaller til rådsmøter med minst 2 ukers varsel. Sakliste sendes medlemmene innen samme frist. Ingen sak må tas opp til avgjørelse på rådsmøtet hvis den ikke har vært ført på saklista, med mindre rådet enstemmig beslutter det. Rådet skal innkalles hvis minst 13 medlemmer krever det.

Rådets fagnemnd møter så ofte som nødvendig, og minst fire ganger i året. Lederen i fagnemnda sørger for å kalle inn til møtene.

Rådets styre møter så ofte som nødvendig. Lederen i styret sørger for å kalle inn til møtene.

§ 4. Saksbehandling og vedtak.

Saker i rådet avgjøres enten i plenum eller i en seksjon. Saker som i betydelig grad berører begge språkformer, skal alltid avgjøres av rådet i plenum. Slike saker skal enten legges fram direkte for rådet i plenum eller først legges fram for den ene eller for hver av seksjonene til uttalelse. Saker som berører den ene språkform, men ikke i betydelig grad den andre, skal avgjøres i den seksjon som saken berører, men også da etter forutgående drøfting i plenum, jfr. dog annet ledd siste punkt.

Det er rådets styre som avgjør hvilke saker som skal legges fram direkte for rådet i plenum til avgjørelse, og hvilke som først skal legges fram for den ene eller for hver av seksjonene til uttalelse. Det kan også treffe beslutning om at saker som etter første ledds siste punkt skal avgjøres i en seksjon, skal legges direkte fram for vedkommende seksjon til avgjørelse uten forutgående drøfting i plenum. Saker av rent språklig karakter kan styret legge direkte fram for fagnemnda uten forutgående drøfting i rådet i plenum, dersom saken haster eller dersom styret etter omstendighetene for øvrig finner det hensiktsmessig.

En sak som styret har lagt fram for rådet i plenum til direkte avgjørelse, skal, før avgjørelse treffes i plenum, også legges fram for den ene seksjon eller for hver av seksjonene, dersom dette blir krevd av fire medlemmer av vedkommende seksjon. Alle avgjørelser ved plenumsbehandling i rådet krever flertall innenfor hver av seksjonene.

Rådet er vedtaksført når minst 13 medlemmer fra hver av seksjonene er til stede. Alle avgjørelser i seksjonen treffes ved simpelt flertall. I tilfelle stemmelikhet er lederens stemme avgjørende.

Seksjonen er vedtaksfør når minst 13 medlemmer er til stede.

Alle avgjørelser i rådets styre treffes ved simpelt flertall. I tilfelle stemmelikhet skal saken legges fram for rådet. Styret er vedtaksført når minst to medlemmer fra hver seksjon er til stede.

§ 5. Fullmakter i normeringsspørsmål.

Norsk språkråd har fullmakt til å gjøre endelig vedtak i normeringsspørsmål som gjelder

- a. skrivemåte og bøyning av nye ord og andre enkeltord som ikke tidligere er normert i norsk (gjelder også transkripsjon av utenlandske navn)
- b. forkortelser
- c. tegnsetting
- d. datering og andre talluttrykk
- e. stor eller liten forbokstav
- f. særskrivning eller sammenskriving
- g. orddeling

Vedtak om gjennomgripende endringer av hele systemer og vedtak om endring i skrivemåte eller bøyning av enkeltord som tidligere er normert i norsk, skal legges fram for departementet til godkjenning.

§ 6. Styrets oppgaver.

Styret fordeler de saker som kommer inn til Språkrådet, forbereder rådsmøtene, innkaller til møtene og har ansvaret for at rådets vedtak blir gjennomført. Styret varetar rådets kontakt med myndighetene og representerer rådet i tiden mellom rådsmøtene.

Styret utarbeider for rådet forslag til budsjett og årsmelding, og sørger for at budsjettforslag, regnskap og årsmelding, som også omfatter fagnemndas virksomhet, er innsendt til departementet innen den fastsatte frist for budsjettframlegg. Årsmeldingen sendes til alle oppnevnte institusjoner og organisasjoner. Rådets styre har innen budsjettets ramme adgang til å la særutvalg eller enkeltpersoner ta seg av særlige spørsmål.

§ 7. Fagnemndas oppgaver.

Fagnemnda er et faglig og konsultativt organ innen Norsk språkråd.

Etter oppdrag fra rådet skal nemnda utrede spørsmål av rent språklig karakter, og stå til konsultativ tjeneste for myndighetene, offentlige institusjoner, presse og allmennhet i faglige språkspørsmål.

Konkrete oppgaver for fagnemnda er f.eks.:

1. å gi rettleiing om språkbruk, ortografi, terminologi, syntaks og stil i lærebøkene for skoleverket,
2. å fremme enhet i terminologi innenfor hver språkgruppe, og, så langt det er naturlig, for begge språkgrupper under ett,
3. å registrere utviklingen av norsk skriftspråk og talespråk i samarbeid med språkvitenskapelige institusjoner,
4. å vareta rådets kontakt og samarbeid med liknende institusjoner i andre nordiske land. Rådets styre kan innenfor rammen av denne paragraf gi nærmere instruks for fagnemndas virksomhet, herunder spørsmålet om delegering av avgjørende myndighet til nemnda i rent språklige spørsmål.

§ 8. Sekretariatet

Til det daglige arbeid får Norsk språkråd et sekretariat med nødvendig sekretærhjelp for hver språkform og ellers den kontorhjelp som trengs.

Alle tilsetninger foretas av rådets styre.

Styret setter opp instruks for sekretariatet og fører tilsyn med arbeidet ved lederen og nestlederen. Til sekretariatet knyttes en jurist som konsulent for styret i rådet.